

TEN-BUNBUN-LA PƆƆL SI N MUŊSA PI KORIINTI NIAA

¹ Mi-na PƆƆl, ari la naanɓie Sositenis ne ɲmuŋse teniɲ deenɲ pipima. Wia tuotɔruŋ le ne u liisemi di mi ɲaa Yesu Kirisito nanɓɔɔ.

² La ɲmuŋse teniɲ deenɲ a pipi nialinɲ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi Koriinti taɲ-la le ne. Wia ne liisema di ma to Yesu Kirisito le, a ɲaa tuɔ-pul timma u sipaanɲ. U ne yirema ari nialinɲ kala sɔi chuɔle Yesu Kirisito a he dunia semɛ-na kala, di ma ɲaa tuɔ-pul timma u teenɲ, di Yesu ɲaa la di ma kala Tiina.

³ La Nyimma Wia ari la Tiina Yesu Kirisito lahorimo le, ma jaɲ hoɲ ari yarifiɛlaa.

Wia to Kirisito le ne a pela le

⁴ Mi yie lalle Wia woruɲ a tinɲ ma wiaa, beɛ wiaa u to u lahorimo le ne a joɲ ku-zoɲɲɔɔ a pima. Kirisito Yesu le ne u to a ɲaa ɲii.

⁵ Wii-na kala le, Wia to Yesu le ne a pema le woruɲ, ma wuo jinɲ ɲii ma si jaɲ wuo bubul wiaa aɲ pe jinɲ ba bubuɔsaa maa.

⁶ Wii-la chaasa chinɲ ne, beɛ wiaa wu-zomɔ-la ba si bula a tige Kirisito le he ma tuɔɲ ne woruɲ.

⁷ ɲii wiaa ne tii Wia chaasa pema le woruɲ. Ma sɔi gberɛ la Tiina Yesu Kirisito duu miira ko ɲii, u joɲ kialinɲ kala si lii u Diɲ-zoɲ-la teenɲ a dii zile ma le ne.

⁸ Wia ma jaŋ chaasa keŋma woruŋ, a kaa mu yi tapulii-la la Tiina Yesu Kirisito si jaŋ miira ko. U jaŋ keŋma di ma sí wu-bɔŋ ŋaa a mu yi Yesu Kirisito si jaŋ miira ko tapulii-la.

⁹ Wia keŋ wutitii ne. U ne yirema di ma di u Bie Yesu Kirisito ku ŋaa kubala. U ne ŋaa la Tiina.

Nialij si laa Yesu wiaa dii síi yuo dɔŋɔ

¹⁰ Mi naaŋbiirin, mii sul ma kala la Tiina Yesu Kirisito doluŋ le, di ma keŋ nii-bala a sí dɔŋɔ le poru. Mii sulma di ma keŋ tuo-bala a chin wu-bala le.

¹¹ Mi naaŋbiirin, mi nia di maa yuo dɔŋɔ ne. La naaŋbie ba síi yire Kuluuwi, u dia niaa ne bula pimi.

¹² Mii che di mi bul ari ma kuŋ-kala bi wonbii-bala ka to. Ma dɔŋɔ yie bul duu to Pɔɔl hariŋ ne, ka dɔŋɔ ma si duu to Apɔɔɔs hariŋ ne. Dɔŋɔ ma si u to Piita hariŋ ne, ka dɔŋɔ ma si u to Kirisito hariŋ ne.

¹³ Má leŋ di mi pieŋema wiin deen. Ni-bala ne tii Kirisitoo? Ba kpaase Pɔɔl mere daa-geŋe nyuŋ duu laama ta nee? Ba foma Wii-chuoŋe liin Pɔɔl yirin le nee?

¹⁴ Mii lolle Wia ari mi si bi ma kuŋ-kala Wii-chuoŋe liin fo, see la naaŋbie Kirisipas ari Gayas dunɔɔa.

¹⁵ Nii wiaa nuu ma saa bi jaŋ wuo bul ari mi fou Wii-chuoŋe liin di u ŋaa mi haritooru.

¹⁶ Mi liise yi ari mi fo la naaŋbie Sitefinis ari u dia niaa ma Wii-chuoŋe liin.

17 Mi biina mi bira bi niaa dɔŋsuŋ Wii-chuoɔɛ liiŋ fo, bɛɛ wiaa Kirisito bimi tima di mi ku fo niaa Wii-chuoɔɛ liiŋ. U tiŋmi nɛ di mi ku bul Wia wu-zɔmɔ-la. Nuhuobiine wu-jimiŋ dee u joŋo pimi mi kaa bubul wialiŋ. U ŋaa ŋii di dol-la si lii Kirisito ɛ, a tiŋ u si suu daa-gɛsɛɛ nyuŋ ŋii, sɪ pɛi ŋaa nɛ.

Kirisito nɛ kɛŋ Wia doluŋ ari u wu-jimiŋ

18 La si si ari Kirisito suu daa-gɛsɛɛ nyuŋ bi bubuɔ kɛnɛ nialiŋ si lɛɛ teen. Ama la nialiŋ Wia si laa ta, wialiŋ la sɪi bul lii u teen nɛ a kɛŋ doluŋ la teen.

19 Wia teniŋ tuɔŋ ba bula di Wia si u jaŋ len di wu-jinnaa wu-jimii-la ŋaa pɛi, ka wu-jin kiŋkɛŋ tiŋŋaa wu-jimiŋ ma ŋaa pɛi.

20 Di ŋii nɛ ŋaa, nii nɛ wu-jinna-la jaŋ hɛ? Wu-jin kiŋkɛŋ timma-la, nii nɛ ba jaŋ hɛ? Nialiŋ si kɛŋ wiaa kaa lilɛɛ dunia deen ɛ, ba ma jaŋ hɛ nii? Wia daga ari dunia deen wu-jimiŋ ŋaa ni-yaari wu-jimii nɛ.

21 Wia si kɛŋ wu-jimiŋ, ŋii nɛ tii u wuo ŋaa di nuhuobiine sɪ u titia wu-jimiŋ ɛ to a jin u-na Wia. Niaa si di Wia wu-zɔmɔ-la la sɪi bul ŋaa wu-tɔɔnu nɛ. Ama nialiŋ si laa wialiŋ dii, Wia jaŋ laaba ta.

22 Juu tiŋŋaa cho di Wia ŋaa wu-magil nɛ di ba na, ka Giriik tiŋŋaa ma cho di Wia dage u wu-jimiŋ di ba na.

23 Ama Kirisito si suu daa-gɛsɛɛ nyuŋ wiaa nɛ la bubul. Kirisito si suu daa-gɛsɛɛ nyuŋ len Juu tiŋŋaa baaniŋ sisii, aŋ ka nialiŋ si bi Juu tiŋŋaa ŋaa teen u ŋaa wu-pɛi nɛ.

24 Ama nialin Wia si yira kala teen, Juu tinŋaa ari Giriik tinŋaa kala, Kirisito le ne Wia dolun ari u wu-jiminj kala he.

25 U maga di ma jinj ari wii-la si lii Wia teen, niaa si u ŋaa ni-yaari wii ne, u paala kpia nuhuobiine wu-jiminj, ka ba bi jinj. Wii-la ma si lii Wia teen, ka nuhuobiine si u ŋaa wu-pugun, u kenj dolun a kii nuhuobiine.

26 Mi naanbiirin, má liise yi ŋii ma fa si naga bua-la le Wia si yirema. Ma tuon niaa banme ne fa kenj wu-jiminj, koo ma tuon niaa banme ne faa dii dolun niaa le? Ma niaa banme ma ne fa ŋaa ni-balaa nuhuobiinee teen?

27 Wia paala chaasa liise nialin dunia niaa si si ba ŋaa ni-yaari ne, duu wuo he dunia niaa wu-jinnaa hiisinj le. Wia bira liise nialin ma dunia niaa si si ba ŋaa ni-pugun ne, duu wuo he ni-duorun hiisinj le.

28 Wia liise nialin dunia niaa si bee guguune ari nialin si bi lee kene dunia le, duu wuo chei nialin dunia niaa si biina ari ba ŋaa nia.

29 Wia ŋaa ŋii di nuu-kala sí u dolun le wuo to a bigisi u titia le Wia teen.

30 Ama Wia leŋe ma to Kirisito Yesu le a kenj miisinj. Wia saa leŋe Kirisito ne ŋaa la wu-jiminj. A tinj u wiaa Wia laala ta ne, la ku ŋaa tuo-pul timma u teen, a ŋaa nialin si bi disinninj kene.

31 Wia tenin tuon ba bula, “Di nuu-kala ní che duu bigisi u titia le, u tiina maga duu bigisi u titia a mu tige wii-la la Tiina si ŋaa pu le ne.”

2

Pɔɔl bul wiaa a mu tige Kirisito si suu daa-gesɛɛ nyun

¹ Mi naanbiirin, mi si kɔ ma teen di mi bul Wia wu-zɔmɔ-la a pima, mi bi wu-duduosi bula a nage di mi ken wu-jimin.

² Mi si kɔ ma teen, mi naga ari mi bi wii-kala jin nɛ, see Yesu Kirisito si suu daa-gesɛɛ nyun dunduna wiaa.

³ Nii wiaa, mi si hɛ ma teen, mi fa nage ni-pugu nɛ. Fawullun fa kenmi, mi boyɛ jujon.

⁴ Nuhuobiine wu-jimin dee mi kaa bubul Wia wu-zɔmɔ-la, an pɛ didage ma maa. Ama nii mi sii bul wiaa daga ari Wia Din-zon-la dolun hemi lɛ nɛ.

⁵ Wia nɔa nii mi lɛ di ma na u dolun a laa u wiaa dii, a sɪ nuhuobiine wu-jimin lɛ to.

Wia wu-jimin kii nuhuobiine wu-jimin

⁶ Ama nialin si waa Wia wiaa lɛ, la yie didageba wu-jimin nɛ. Wu-jimin deen la sii dagu tuo dunia deen niaa wu-jimin, dunia deen ni-duorun wu-jimin ma dee. Ni-duorun deenba wu-jimin jan dɛɛ.

⁷ Wu-jimii-la wiaa mi sii bul, u lii Wia teen nɛ a nɔa wu-faali niaa teen. Wu-jimii-la faa nɛ Wia teen nɛ, ka dunia-na suomi. Wia liisɛla di la ken wu-jimin deen nɛ a wuo ken tula u teen.

⁸ Nialin kala sii ben dunia deen bi wiaa deenba bubun jin. Di ba nɛ fa jinba, ba fa bi jan kpaase la Tiina-la si ken tula a mɛɛ daa-gesɛɛ-la nyun.

⁹ Ba ηmυησε Wia teniη tuoη ari ku-la nuhuobiine ha si bi na, ari ku-la u ha si bi u wiaa ma nia, ari ku-la ha si bi nuhuobiine tuobiinaa jua, kialin titia ne Wia wasa bil nialin si chou le.

¹⁰ Ama Wia to u Diη-zoη-la le ne a leη la-na jin wiaa deenba fa si faa. Wia Diη-zoη-la yie gbilli wii-kala ne, a paala jin Wia wii-wii-kala.

¹¹ Nuhuobiin bee ne jan wuo jin wii-la u doηo sii biinu? Nuu-kala bi wuo jin, see u tiina titia sii biinu wii-la. Nii titia ne nuu-kala bi jan wuo jin wialin Wia sii biinu, see Wia Diη-zoη-la dunduna.

¹² La laa Wia Diη-zoη-la ne. U tuo dunia deen kun. Wia joη u Diη-zoη-la a pila ne di la wuo jin kialin kala u si joηo dii zile la le.

¹³ La yie bul kiaa deenba wiaa a pi niaa ne. Dunia deen wu-jimin dee la kaa bubul wiaa. Ama Wia Diη-zoη-la ne dagela nii la si jan bul wialin. U yie dage u titia wiaa bubuosa a pi nialin le u si he, di ba ma jin ba bubuosa.

¹⁴ Nii-la kala si bi Wia Diη-zoη-la kene bi jan laa kialin Wia si joηo pi nialin si ken u Diη-zoη-la. U tiina bi jan wuo jinba. Ba yie ηaa wu-peiba ne u teen, bee wiaa nuu bi jan wuo jinba, see duu ken Wia Diη-zoη-la.

¹⁵ Nii-la si ken Wia Diη-zoη-la ne jan wuo chagile nuu-kala. Ama nii-la si bi Wia Diη-zoη-la kene bi jan wuo chagile nii-la si ken Wia Diη-zoη-la.

¹⁶ Wia teniη tuoη ηla ne ba ηmυησε a piесе, “Kubee ne jin la Tiina Wia tuobiinaa? Kubee ne

janj wuo bul wiaa a chagilu?" Ama la-na jinj Kirisito tuobiinaa ne.

3

U maga di Wia tinjinnaa pe dɔŋɔ le a tinj u tinjinnaa

¹ Mi naanbiirin, mi bi wuo bul wiaa ma teen ari ma ŋaa nialin sii to wialin sii toɔe Wia Din-zɔŋ-la tuɔŋ ne. Ama mi bul wiaa ma teen ari nialin sii to ba tuɔtoɔe wu-ŋaalaa le ne. Ma ha ŋaa hanbiisin ne Kirisito wiaa le.

² Wialin mi si bula ma teen, ba naga yilin ne mi len ma wase. Mi bi wu-yunji kala bula pima. Bua-la le, ma ha bi siri ŋaa di ma nii wu-yunji. Ari leele kala ma ha bi wu-yunji kala wuo nii.

³ Wii-la si tii ma haa to ma tuɔtoɔe wu-ŋaalaa le ne: Ma si ken yaribierin dɔŋɔ le nii a yuyuo dɔŋɔ nii daga ari maa to ma tuɔtoɔe wu-ŋaalaa le ne, a ŋɔŋaa wii-kala ari nialin si bi Wia jinj sii ŋaa nii.

⁴ Ma yie pɔɔe dɔŋɔ le ne. Dɔŋɔ si duu to Pɔɔl harin ne, ka dɔŋɔ ma si duu to Apɔɔs harin ne. Ma sii bul nii, dunia niaa wu-bulaa dee ma bubul nii?

⁵ Kubee ne Apɔɔs? Kubee ne Pɔɔl? La ŋaa Wia tinjinnaa ne. La ne bul Wia wiaa pima ma laa dii. La kuŋ-kala tinj tinjtimii-la la Tiina Wia si joŋo pila di la titin ne.

⁶ Wia wialin la si bula pima nage tii-bie ne la choŋse. Mi ne choŋse tia-la, Apɔɔs ma ne ŋaa liin a mise, ama Wia ne lenje tia-la waa.

⁷ Nii-la si chon̄se tia-la ari nii-la si ŋaa liiŋ mise tia-la kala bi siifia wii ŋaa. Wia ne kii ba kala, beε wiaa u ne leŋe tia-la waa.

⁸ Nii-la si chon̄se tia-la ari nii-la si ŋaa liiŋ mise tia-la, ba kala tima mage don̄o ne. Wia jan tiŋ nuu-kala a mage ŋii u si tiŋ u tiŋtimii-la mage.

⁹ La kala ŋaa tiŋtinni don̄se ne a pe Wia le laa tiŋ. Ma saa nage Wia бага ne la pere hihe. Ma bira nage dia-la Wia titia si saa ne.

¹⁰ Tiŋtimii-la mi sfi tiŋ, Wia ne jon̄ dolun̄ pimi. Mi nage dii-sara-la si jiŋ dia saaniŋ worun̄ ne a bil Wia-dia-la geŋtine. Nuu ma don̄ ne saa dia-la u jil. Nuu-kala saa fiele u siaa a saa dia-la duu jil.

¹¹ Wia laa sipaan̄ ne a jon̄ Yesu Kirisito duu ŋaa u dia-la geŋtine. Nuu-kala bira bi jan̄ wuo bil dia-la geŋtine yiri.

¹² Di nuu ne jon̄ selime kaa saa dia-la duu jil, koo hooŋ, koo tabiiŋ, koo daa-borusuŋ, koo tuto, koo kaha,

¹³ di Kirisito ne miira ko tapulii-la, kialin̄ nuu-kala si jon̄o saa dia-la u jil, ba jan̄ nau. Nyiniŋ ne jan̄ dage ku-la ba si kaa saa nagisiŋ. Ba jan̄ to ŋii le a jiŋ tiŋtimii-la nuu-kala si tima.

¹⁴ Di nyiŋ-la ne ko an̄ bi wuo dii kialin̄ nuu-kala si kaa saa dia-la, u tiina jan̄ laa u time.

¹⁵ Ama di nyiŋ-la ne wuo dii kialin̄ nuu-kala si kaa saa dia-la, u tiina jan̄ tel. Ama u-na titia Wia jan̄ laau ta. U jan̄ naga ari nyiŋ-la faa che duu dii u tiina ne, an̄ ka Wia liisu nyiŋ-la le.

¹⁶ Ma bi jiŋ ari ma ŋaa Wia-dia ne Wia Diŋ-zon̄-la jujuu?

17 Nii wiaa, di nuu-kala ne chei Wia-dia-la, Wia ma jan chei u tiina. Wia-dia bi disinnin kenε. Ma titia ne ηaa dia-la.

18 Nuu-kala si u titia nyisu. Di nuu ne he ma tuon a biine ari u ken wu-jimin dunia deen le ne, u maga duu birime ni-yaari ne a wuo ken wu-jimii-la si lii Wia teen.

19 Dunia niaa wu-jimin ηaa pei ne Wia teen. Wia tenin tuon ba bula ari
“Wia to dunia niaa wu-jimin le ne
a bere keseba.”

20 Wia tenin seme dono ma ba ηmunsa ari wu-jinnaa tuobiinaa kala ηaa pei ne.

21 Nii wiaa nuu-kala saa si u boye le ηmoo a dage wii-la nuhuobiine si jan wuo ηaa. Wutitii, ma ne tii kuη-kala.

22 Ma ne tii Pool, a tii Apolos, a tii Piita, a tii dunia, a tii miisin, a tii suun ma, a tii leele ari maachie. Ma ne tii ba kala.

23 Kirisito ne tiima, Wia ma ne tii Kirisito.

4

Yesu nanzɔɔba si nage ηii

1 Ma sii benla ηii, u maga di nuu-kala jin ari la ηaa Kirisito tintinnaa ne. La nage nialin sii ben Wia kiaa pupu ne. U ne leje la bubul u wu-kpun̄kperisi-la fa si faa a pipi niaa.

2 Ama u maga di tintinni kala ken wutitii a titin u tintinηaa.

3 Mi sipaa tuo di ma ni bul mi teen a mu tige wialin mi sii dage le. Mi paala bi cheerin jono pi mi titia, ηii wiaa nuu-kala bi jan jon cheerin pimi a mu tige mi wu-ηaalaa le.

⁴ Mi tuɔbiinaa kala chese nɛ. Ama mi saa bi jaŋ wuo dage ari mi bi wii cheye. La Tiina Wia nɛ jaŋ dii mi sariya a jiŋ ari mi cheye nɛ koo mi bi cheye.

⁵ Nii wiaa, ma sí cheeriŋ joŋo pi nuu-kala, see di tapulii-la la Tiina si jaŋ kɔ a dii la sariya. Duu nɛ miira kɔ, wu-bɔmɔ-la kala niaa si ŋaa birimiŋ tuɔŋ, ba kala jaŋ ku lii pulumuŋ. Niaa tuɔbiin-ɔrunu-la kala ba si kɛnɛ jaŋ ku lii pulumuŋ lɛ. Nuu-kala si kɛŋ time mage nii Wia teen, u jaŋ laa.

⁶ A tiŋ ma wiaa, mi naaŋbiirin, mi joŋ wiaa deenba mi si bula, a kaa dage la di Apolos si nage nii nɛ. Mi ŋaa nii di ma wuo gunne a wuo tuto Wia niin wialiŋ ari la sí to nii, di ma sí dɔŋɔ lɛ pɔru a cho dɔŋsun aŋ bere dɔŋsun.

⁷ Kubɛɛ nɛ ŋaa ma yuga kii ma dɔŋsun? Wia dee bi kialin ma si kɛnɛ joŋo pima? Bɛɛ nɛ tii ma bibigisi ma titia lɛ a nage kialin ma si kɛnɛ, Wia dee bi joŋo pima?

⁸ Ma paala kɛŋ kuŋ-kala ma sí che nɛ. Ma paala kiila nɛ aŋ lɛɛɛ dii kuoruŋ. Wutitii, la fa cho di ma dii kuoruŋ, di la di ma kala biben kuŋ-kala nɛ.

⁹ U naga ari Wia joŋ la nialiŋ si ŋaa u naŋzɔɔba di la ŋaa ni-peiba nɛ dunia deen lɛ. U naga ba liisela niaa tuɔŋ di ba kpula nɛ. Ba tuɔsɛla a kaa ku lii, di dunia niaa kala ari Wia tiŋdaaraa nala a huurila nɛ.

¹⁰ A tiŋ Kirisito wiaa, la ŋaa ni-yaara nɛ, ka ma-na kɛŋ wu-jimiŋ Kirisito teen. La-na ŋaa puwuoloo nɛ, aŋ ka ma-na ŋaa ni-duori. Niaa mumɔŋla lɛ aŋ zizilma.

11 Naa-buasun deenba ɛ losun ari lii-nyuasun kenla ne, la laale geri-kosumoo, ba nmunmoola, la gollo bibaare.

12 La faasa titin ne di la pe la titia ɛ. Di niaa ne nmiesa hela ɛ, la-na yie sul Wia piba ne, di ba ne to naasin dudogisela, la yie nyalime ne.

13 Di ba ne chei la yirin, la-na yie bubul wu-zonnon ne ba teen. Naa-buasun deenba ɛ, dunia nisurun paala kpiala ne.

14 Ma nage mi bii-choolie ne. Nii wiaa, mi bi wiaa deenba nmunsa pima di hiisin kenma, ama mii che di mi chagilema ne.

15 Di ma ne ken sipaa-laaraa sii dagema Kirisito wiaa, di ba ne naa bui fii maa, ma bi nyimmaba kene. Mi ne naa ma nyimma Yesu Kirisito ɛ, bee wiaa mi ne bul Wia wu-zomola a pima.

16 Nii wiaa mii sulma di ma to mi harin a ninjaa wialin mi sii naa.

17 Nii ne tii mi tin Timoti duu ko ma teen nii. U nage mi bii-choolii ne, a ken wutitii maa la Tiina Kirisito wiaa ɛ. U jan liliisima nii mi sii to Kirisito wiaa, ari nii mi si yie dageba lee-na kala niaa si laa Yesu wiaa dii aa hilimi tuon.

18 Ma donsun ken nyu-duon ne a bibiine ari mi bi jan ku nama.

19 Di Wia ne seye, mi bi jan dieni an ku nama. Di mi ne ko, mi bi che di mi nii nyu-duo tinjaa deenba wu-bulaa dunduja, ama mi jan chiche di mi jin lee-la ba dolun si he.

20 Wia kuorii-la bi nuhuobiine wu-bulaa le china, ama Wia dolun ɛ ne u chin.

21 Wu-bɛɛ nɛ ma cho? Mi kori chiba ku viiremaa, koo mi kɛŋ chonuŋ ari siifiɛlaa koo?

5

Nialin si laa Yesu wiaa dii doŋsun nɛ ŋaa wu-liilin

¹ Ba venɛɛ bul, mi nii ari nuu nɛ hɛ ma tuoŋ a ŋaa disinnin. U ŋii lɔɔ. Nialin si bi Wia jin ma paala bi ŋii ka ŋaa. Ba bula pimi ari nuu nɛ hɛ ma tuoŋ a laa u nyimma haala jaa.

² Ɛɛ nɛ saa ma jan wuo ŋaa a bigisi ma titia lɛ? U maga di ma tuoŋ chei nɛ, ka di ma liise nii-la si ŋaa ŋii a ta ma tuoŋ.

³ Mi-na, mi paala hɛ di-bolii nɛ, ama mi dima guoli ma tuoŋ nɛ. La Tiina Yesu dolun lɛ, mi paala jon cheerin pi nii-la si ŋaa wu-lɔrun deen nɛ.

⁴ Mi jon cheerin pi tiina nɛ. La Tiina Yesu Kirisito dolun lɛ, di ma nɛ ku hilimi, ka mi dima hɛ ma tuoŋ,

⁵ má jon baala deen hɛ Sitaani nisin lɛ, di u to u tuɔɔɔre wu-ŋaalaa lɛ a doŋisɛ u yaraa, ka di Wia laa u dima ta tapulii-la la Tiina si jan miira kɔ.

⁶ Ma sii bigisi ma titia lɛ ŋii, u ŋaa pei nɛ. Ma bi jin ari si-burun mua nɛ ba yie jono hɛ boroboro munun lɛ, ka u sii puɔɔɔɛ a yugɛɛ?

⁷ Má jon si-buru-binii-la ta. Di ma nɛ ŋaa ŋii, ma jan wuo ŋaa tuɔ-pul timma, a wuo nage boroboro mun-falii-la ba ha si bi si-burun hɛ. Ma saa jima ari ma bi haache kɛnɛ. La ŋaa siri di la gbieli diisin gbieli-bal-la nɛ. Kirisito nɛ ŋaa

Pie-bie-la ba si kpua di la kaa dii la diisiin
gbieli-bal-la.

⁸ Nii wiaa, má leŋ di la gbieli la diisiin
gbieli-bal-la. Má leŋ di la jon boroboro binii-la
si keŋ si-buruŋ ta. Si-buru-la nage haache ari
tuɔ-bomuŋ nɛ. Má leŋ di la gbieli ari
boroboro-la si bi si-buruŋ kenɛ. Boroboro deen
nage wutitii ari tuɔ-pula nɛ.

⁹ Teŋ-la mi si ŋmuŋsa pima, mi bula pima di
ma liise ma titia nialin sí ŋaa disinnin tuɔŋ nɛ.

¹⁰ Mi saa bi bula ari ma sí dunia niaa si ŋaa
disin tinŋaa, koo nialin si keŋ tuɔ-luŋuŋ, koo
gaaraa, koo vui-kpaaraa tuɔŋ guolu. Di ma ní
che di ma sí ba tuɔŋ guolu, ŋii-na ma bi jan he
dunia le.

¹¹ Ama wii-la mi sí bul nɛ ŋla: Ma sí ma titia
kaa mu mere nii-la si si u ŋaa nialin si laa Wia
wiaa dii doŋɔ nɛ aŋ ŋinŋaa disinnin, koo u keŋ
tuɔ-luŋuŋ, koo u kpaare vuiaa, koo u gollo
chichei niaa yirin, koo u ŋaa si-nyuaru, koo u
ŋaa gaaru. Ma paala sí leŋe di ma di tiina hoŋ a
dii kudiilee maa.

¹² Mi tintimin dee di mi dii nialin si bi Yesu
jin sariya. Ama ma-na saa maga di ma dii
doŋɔba sariya nɛ.

¹³ Nialin si bi Yesu jin-na, Wia nɛ jan dii ba
sariya. Wia tenin tuɔŋ ba bula, “Má liise
ni-bomuŋ ma tuɔŋ.”

6

*Nii si maga di nialin si laa Yesu wiaa dii bul wiaa
wase*

¹ Ma nialin si ũaa Wia niaa, di wii ne ku he ma balia pege, donjo yie kenj wii-la kaa mu nialin si bi Wia ka chuole teenj ne, di ba bul wii-la a wase. Bee ne tii ma ũaa ũla? Bee ne tii ma yie bi lenje Wia niaa bul wii-la wiwase?

² Ma bi jinj ari Wia niaa ne janj dii dunia niaa sariya? Di ma ne janj dii dunia niaa sariya, ma bi wu-biisinj deenba wuo bula wiwasee?

³ Ma bi jinj ari la Wia niaa ne janj dii Wia tinjdaaraa ma sariya? A saa ku bibenj wialin si ũaa dunia lee?

⁴ Nii-na saa, di wii ku he ma balia pege, bee ne tii ma yie mu nialin si bi Wia ka chuole teenj, nialin si bi di-chinii kene nialin si laa Yesu wiaa dii aa hilimi sipaanj di ba bula wase pima?

⁵ Ma hiisi ne. Ni-bala paala tuo ma tuonj si kenj wu-jiminj, di wii ne ku he Wia niaa balia pege, duu wuo bul a wasee?

⁶ Ama di Wia niaa balia ne kenj wii, donjo yie kenj u donjo tiina mu nialin si bi Wia ka chuole teenj ne ba bul wii-la wase piba.

⁷ Ma si venee kenj donjo mumu niaa deenba teenj di ba dii ma wu-bulunj pima, daga ari ma kala tele ne Wia wonjinj le. Di nuu ne ũaa wii chei u donjo, bee ne tii u bi tore? Di nuu ne gura laa u donjo kiaa, bee ne tii u bi lenje tiina kikenj kialin?

⁸ Ama ma titia yie ũaa wiaa chichei donjo anj girima lilaa ma naanjinjin ma kiaa.

⁹ Ma bi jinj ari tuo-bonj tinjũaa bi janj wuo juu Wia kuorii-la tuonj? Ma si ma titia nyisu. Nialin si ũaa disinnin ari nialin sii kpaare vuiaa, ari nialin si gollo chiche niaa haalaa, ari baalaa koo

haalaa balia si jaa dɔŋɔ, ari baala-la koo
 haala-la si gollɛ lee-kala aa ŋaa ba-liili koo
 ha-liili wiaa,

¹⁰ ari gaaraa ari tuɔ-luŋ tinŋaa, ari
 si-nyuaraa, ari nialiŋ sɪi chei niaa yiriŋ, ari
 nialiŋ sɪi girima lilaa dɔŋɔba kiaa, niaa deenba
 kuŋ-kala bi jaŋ wuo juu Wia kuorii-la tuɔŋ.

¹¹ Ma dɔŋsuŋ faa ŋaa wiaa deenba nɛ. Ama
 Wia fo ma haacheba ta nɛ. Wia nɛ tiima. A tin
 la Tiina Kirisito Yesu wiaa ari Wia Diŋ-zɔŋ-la
 doluŋ lɛ, ma ŋaa tuɔ-pul timma nɛ Wia teenj.

U maga di la leŋ disiŋ wu-ŋaalaa

¹² Mi jaŋ wuo bul ari di mi nɛ cho, mi jaŋ ŋaa
 wii-na kala mi sɪi che. Wutitii nɛ, ama wii-na
 kala bi jaŋ ŋaa wu-zɔŋ a pimi. Mi jaŋ wuo bira
 bul ari mi nɛ cho, mi jaŋ wuo ŋaa wii-kala, ama
 mi bi jaŋ sei di kuŋ-kala keŋ doluŋ mi lɛ.

¹³ Nu ma he dime a ma jaŋ bul, Wia nɛ ŋaa
 kudiilee ba dii hihe luoruŋ lɛ, ka luoruŋ ma laa
 kudiile-la bibil. Wutitii nɛ, ama Wia jaŋ leŋ di
 kudiilee ari luoru-la kala pua. Wia bi
 nuhuobiine ŋaa duu keŋ u yaraa ŋiŋaa
 disinniŋ, ama duu keŋ u yaraa tima pupu. Wia
 nɛ tii yara-la maa.

¹⁴ Wia doluŋ lɛ nɛ u chise la Tiina Kirisito
 suuŋ lɛ. U jaŋ chisela ma suuŋ lɛ.

¹⁵ Ma bi jiŋ ari ma yaraa ŋaa Kirisito yaraa
 semɛ dɔŋɔ nɛɛ? Ma bira biina ari mi jaŋ wuo
 joŋ Kirisito yaraa semɛ dɔŋɔ a mere
 ha-chɔrumuŋ yaraa lɛ? Ai, mi bi jaŋ ŋaa ŋii.

¹⁶ Koo ma bi jiŋ di baala nɛ keŋ ha-chɔruŋ-la
 piŋ, ba kala ŋaa kubala nɛɛ? Wia teniŋ tuɔŋ ba

chaasa bul, “Baala ari u haala jaŋ mere dɔŋɔ ɛ a ŋaa kubala.”

¹⁷ Nii titia ɛ nii-la si keŋ u titia mu mere la Tiina Kirisito ɛ, ba duu ŋaa kubala ɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ ɛ.

¹⁸ Má liise ma titia disinnin ɛ. Haache-dɔŋ-na kala nuhuobiine si ŋaa bi u yaraa ka chei, ama baal-la si ŋaa disinnin yie chei u yaraa kala ɛ.

¹⁹ Ma bi jin ari ma yaraa ŋaa Wia Diŋ-zɔŋ-la u si joŋo pima dia nɛɛ? Ma dee bi ma titia tii. Wia ɛ tiima.

²⁰ Wia joŋ u chalin ɛ yɔɔma. Nii wiaa, má keŋ ma yaaraa tin tin̄timii-la síi tɔɛ Wia tuɔŋ.

7

Pɔɔl bul ha-jaari wiaa

¹ Ten-la ma si ŋmuŋsa pimi tuɔŋ ma piesemi wiaa dɔŋsuŋ. Mii che di mi bul wiaa a tige wialin ɛ ɛ. U ŋaa wu-zɔŋ ɛ di baala ɛ bi haala jaa.

² Ama a tin wu-liilin wiaa, baal kala jaa u haala, di haal ma kala jaa u bala.

³ U maga di baala ari u haala joŋ ba titia a pipi dɔŋɔ, a ŋiŋaa dɔŋɔba tuɔtɔɛ wiaa.

⁴ Haala bi u titia tii, u bala ɛ tiuu, baala ma bi u titia tii, u haala ɛ tiuu.

⁵ Di baala níi che u haala, u bi maga di haala via, di haala ma níi che u bala, u bi maga di u bala ma via, see di ba kala seye ari ba bi jaŋ jin dɔŋɔ a mage tapulaa ban̄menɛ, aŋ joŋ ba titia kala he Wii-chuɔluŋ ɛ. Ama di ma ɛ chuɔɛ Wia dɛɛ, má bira suomo jin dɔŋɔ. Di ma níi ŋaa ŋii, Sitaani bi jaŋ wuo na won̄biin a joŋma

he haache le a tinj ma si bi ma titia keninj jin wiaa.

⁶ Mi síi bul wiinj deenj a pipima, u bi naga ari mii che di mi bil wii ne pima di ma tuto.

⁷ Wutitii ne, mi fa janj cho di ma kuŋ-kala nagemi a bi haala jaa. Ama nuu ma kala ari u wii Wia si jonjo pu ne. Wia yie jonj wiinj deenj a pi kubala a jonj wii doŋ a pi nuu doŋ maa.

⁸ Mii che di mi bul bonjonoŋoo ari ha-bonjonoŋoo ari ma yo-haalaa wiaa ne. U janj ŋaa wu-zoŋ di ma ma ne nagemi a bi baala koo haala jaa.

⁹ Ama di ma ne bi ma titia wuo kikenj, má mu jaa balaba ari haalaa. U ne kpia ma si janj jonj baalaa koo haalaa wiaa a he ma nyuŋ le.

¹⁰ Baala-la si kenj haalaa ari haala-la si kenj balaba, mii che di mi bul wiinj deenj pima ne. Mi titia dee bi bul, ama la Tiina níi bul wii-la. U ne ŋla: ari haala bi maga duu via u bala,

¹¹ ama di haal ne via u bala, u maga duu bira sí baal doŋ jaa ne, aŋ hoŋ a ŋaa ha-bonjonoŋ. Duu ne na duu bi bonjoroŋ wuo hoŋ, u maga duu miira mu u bala teenj. Baala ma bi maga duu via u haala.

¹² Ma ni-kaanaa maa, mi-na Pooł ne bul wiinj deenj pipima, la Tiina Wia dee. Di baal-la si laa Wia wiaa dii ne kenj haal-la si bi Wia wiaa laa dii, di haal-la ne seye di ba hoŋ, baal-la bi maga di u viau.

¹³ Di haal-la si laa Wia wiaa dii ne kenj baal-la si bi Wia wiaa laa dii, duu ne seye di ba duu hoŋ, u bi maga di haal-la viau.

14 Wii-la si tii ne ȳla: Di haala ne laa Wia wiaa dii aȳ ka u bala bi laa dii, a tiȳ haal-la wiaa, Wia yie joȳ ari baal-la ma bi disinnin keȳe. Nii titia ne, di baal ne laa Wia wiaa dii aȳ ka u haala bi laa dii, a tiȳ baal-la wiaa, Wia yie joȳ ari haal-la ma bi disinnin keȳe. Di ȳii fa dee, ba biirin fa jaȳ nage nialin si bi Wia ka chuȳe biirin a keȳ disinnin. Ama ba biirin bi disinnin keȳe Wia teen.

15 Baal koo haal, di ba tuȳȳ nii-la si bi Wia ka chuȳe ní che di nii-la u si jaa viiri, u maga duu viiri. Duu ne viire, nii-la sí chuȳe Wia bi wii ȳaa chei. Wia yie chiche di ma hoȳ soȳ ne.

16 Haal-la si laa Wia wiaa dii, aȳ ka u bala bi Wia wiaa laa dii, ee ne ȳ jaȳ wuo ȳaa jin ari ȳ bala ma jaȳ ku laa Wia wiaa dii? Baal-la ma si laa Wia wiaa dii, ka u haala bi Wia ka chuȳe, ee ne ȳ ma jaȳ wuo ȳaa jin ari ȳ haala jaȳ ku laa Wia wiaa dii?

17 Ku-la kala Wia si joȳo piȳ, ari ȳii ȳ fa si naga ka Wia yirin, u maga di ȳ kenu ne. Wiin deȳ ne mi didage nialin si laa Yesu wiaa dii aa hilimi lee-na kala.

18 Di nuu ne fa keri u penin ka Wia yiru, u bi maga duu biine ari u ȳaa wu-boȳ ne. Di nuu ma ne bi u penin kere aȳ ka Wia yiru, u tiina bi maga duu keri u penin.

19 Di ȳ keri ȳ penin koo di ȳ bi kere, u bi wii keȳe Wia teen. Wii-la si ȳaa siifian wii ne, di ma tuto Wia niin wialin u si bula.

20 Nuu-kala si nage ȳii aȳ ka Wia yiru, ú nage ȳii.

21 Di ȳ ne fa ȳaa yoȳ aȳ ka Wia yirin, sí leȳe

duu ŋaa wii-kala. Ama di ŋ ne na wonɓiir ŋ si jaŋ wuo tii ŋ titia, u maga di ŋ tii ŋ titia ne.

²² Yoŋ-na kala la Tiina Kirisito si yira, u tiina tii u titia ne Kirisito teen. Nii titia ne nii-la si tii u titia aŋ ka Kirisito yiru, ŋaa Kirisito yoŋ ne.

²³ Kirisito ne joŋ u chaliŋ yooa. Nii wiaa, ma sí nuhuobiinee yosuŋ ŋaa.

²⁴ Mi naaŋbiirin, nuu-kala si nage nii aŋ ka Wia yiru, u maga duu nage nii titia ne.

Bonjoŋŋoo, ha-bonjoŋŋoo ari yo-haalaa wiaa

²⁵ Ma si piesemi wii-la a mu tige ha-toloo le, Wia bi wii-kala bula pila a mu tigeɓa le, ama Wia si fámi nennige nii, u leŋe mi ŋaa ni-titii, nii wiaa mii che di mi bul wii ne a tige ha-toloo le.

²⁶ A tin lele tinteer si dolie wiaa, u jaŋ zoŋ di baal ne bi haala keɓe.

²⁷ N jaa haala neɓe? Pupo ŋ síu via. N bi haala jaa? Nii-na bira sí haal che.

²⁸ Ama di ŋ ne jaa haala, ŋ bi haache wii ŋaa. Di ha-tolo ma ha si bi bala jaa, duu ne jaa bala, u bi haache wii ŋaa. Ama nialiŋ si jaa haala koo baala, ba yie juu wiwalimaa tuoŋ ne. Mi bi che di ma juu wiwalimaa deenba. Nii ne tii mi si ma sí baala koo haala keŋ.

²⁹ Mi naaŋbiirin, wii-la mi síi bul ne ŋla: La bi jaŋ dieni dunia deen le. Nii wiaa, nialiŋ si keŋ haalaa, maga di ba nage ari ba bi haalaa keɓe ne.

³⁰ Nialiŋ síi yel maga di ba nage ari ba tuoŋ bi cheye, ka nialiŋ síi moŋ maga di ba naga ari ba tuoŋ bi toɔ. Nialiŋ síi yoo kiasa maga di ba nage ari ba bi kuŋ-kala ka yoo.

³¹ Bayalaa ma maga di ba nage ari ba bi kiaa yalle. Dunia deenj nagin, u bi jan dieni kinkenj.

³² Mi bi che di wiaa walimema. Baal-la si bi haala kene yie jon u nyun kala he la Tiina tintinɲaa le ne. U yie chiche duu tima pi u Tiina duu tuonj tɔre ne.

³³ Ama baal-la si kenj haala yie bibiine dunia wu-ɲaalaa wiaa ne, bee wiaa u yie chiche duu ɲaa wiaa duu haala tuonj tɔre ne.

³⁴ Nii wiaa, u yie kenj tuobiinaa balia ne a titin u tintinɲaa. Haal-la koo ha-tolo-la si bi bala kene yie jon u titia kala a he la Tiina tintinɲaa le ne. U yie chiche duu yaraa ari u tuonj kala pulle Wia teenj ne. Ama haal-la si kenj bala yie jon u titia kala he dunia wu-ɲaalaa le ne, bee wiaa u yie chiche duu ɲaa wiaa duu bala tuonj tɔre ne.

³⁵ Mii che di ma pe ma titia le ne, nii ne tii mi bubul wiinj deenj. Mi bi che di mi kirima ma tuotɔre wu-ɲaalaa le. Ama mii che di ma ɲaa wialinj sii to wonbiinj le ne, a jon ma titia ari ma wii-wii-kala a he la Tiina tintinɲaa le.

³⁶ Baala si sugɛ ha-tolo duu jaa, di haal-la ma ne seye di ba jaa donɔ, an ka a tinj Wia tintinɲaa wiaa ba hono an bi donɔ le he, di baal-la ne bene ari u bi u titia wuo kenj, duu che siifiesinj duu jin haal-la, u maga duu jaau a kenu. U nii bi haache kene.

³⁷ Ama di baal ne he dime a jin u tuonj le ari u jan honj an bi haal jin, a biine wii-la le a mu dere, a wuo kenj u titia worun haalaa wiaa le, a wuo jin ari u bi jan jaa ha-tolo-la u si suga, ama ba duu honj an bi donɔ jin, u tiina ɲaa wu-zonj ne.

³⁸ Nii wiaa, di baal-la ne jaa haala u n̄aa kukeri ne, ama nii-la si bi haala jaa ne paala kpiau.

³⁹ Haala si ken bala, di u bala ne he u miisinj le, u bala-la ne tiu. Ama di u bala ne suba, u ken won̄biinj duu bira jaa baal doŋ u si cho. Ama u maga duu jaa nii-la si cho la Tiina ne.

⁴⁰ Duu ne bi bala jaa, u jan na tuot̄orun̄. Mi tuobiinaa ne nii. Mi bul wiinj deen̄, bee wiaa ma jima ari Wia Diŋ-zoŋ-la hemi le.

8

Vuiaa kiaa diininj wiaa

¹ Ma si piesemi wiaa doŋsun̄ a mu tige vuin̄ kudiilee le, mii che di mi bul wiaa a mu tigeba le ne. U n̄aa wutitii ne ari la kala jin̄ wiaa ne. Wu-jimin̄ saa yie ken̄ u tiina bibigisi u titia le ne. Ama nialinj si cho niaa yie peba le ne di ba chin̄ wialinj ba si laa dii le worun̄.

² Nii-la si biina duu jin̄ wiaa ne, u bi wii-kala jin̄ ari u si maga duu jin̄ nii.

³ Ama di nuu ne cho Wia, Wia jin̄ u tiina ne.

⁴ Nii wiaa an̄ ka vuin̄ kudiile-la wiaa. La jima ari vuin̄ bi ku-wei n̄aa. La bira jima ari Wii-bala dun̄dun̄ ne he dime.

⁵ Di vuiaa ma ne he dime, di ba ne he wia nyun̄ koo tin̄teen̄, di ba ne ken̄ dolun̄ niaa le maa a yuge,

⁶ la-na jin̄ Wii-bala ne. U ne n̄aa la Nyimma. U ne ta kun̄-kala si he dime. U ne tiila. U le ne la to a ken̄ miisinj. La Tiina n̄aa kubala ne. U ne Yesu Kirisito. U le ne Wia to a ta kun̄-kala. U le ne la to a ken̄ miisinj maa.

⁷ Ama niaa kala dee bi wiinj deenj jinj. Niaa dɔɔnsun fa kpaare vuiaa a mal ne kinkeɔ, ari jininj kala di ba nɔi dii vuiaa kudiilee, ba yie biine ari ba pe nialinj si kpaare vuiaa le ne. Ba yie bibiine ba tuɔbiinaa le ari ba ɔaa wii ne a chei.

⁸ Kudiilee bi jan wuo len di Wia ari nuhuobiinee pege zɔɔ. Di ɔ ne dii kudiilee dɔɔnsun aɔ vivia dɔɔnsun, u tuo wii-kala Wia teenj.

⁹ Ma nialinj si laa Wia wiaa dii a jinj ari ma jan wuo dii kuɔ-kala, ma fiele ma siaa, di nii dee ma jan len di nialinj ma si laa Wia wiaa dii aɔ bi ba le china worun juu haache le.

¹⁰ Ma nialinj si waa Wia wiaa le, di ma dɔɔnsun ne juu vuj dia a hɔɔɔ didii kiaa, di nialinj si bi waa Wia wiaa le ne nama di ma dii kudiilee deenba, ma bi jinj ari ba ma jan to ma harinj a didii kiaa deenba? Ba si ɔaa nii, ba jan biine ari ba ɔaa wii ne a chei.

¹¹ A tinj ma wu-jiminj deenj, ma naanbie tele ne, nii-la wiaa Kirisito si suba.

¹² Nii wiaa, di kudiile-la ma si dii ne lenje di ma naanbiirinj to a juu haache le, maa chei u tuɔbiinaa ne nii. Di ma ne ɔaa nii, ma juu Kirisito haache le ne.

¹³ Nii wiaa, di mi ne jima ari di mi ne dii kudiil dɔɔ, mi naanbie jan tel, nii-na mi bi jan dii.

9

Wialinj Yesu nanzɔɔba si jan wuo ɔaa

¹ Ma si nami ɲii, mi bi mi titia tii? Mi bi Wia nanɲɔɔ ɲaa? Mi ha bi Yesu la Tiina naa? Ma si laa wialinɲ dii bi daga ari mi tima pi la Tiina nɛɛ?

² Di niaa dɔɲsunɲ nɛ paala bi laa dii ari mi ɲaa Wia nanɲɔɔ, ma-na teenɲ mi ɲaa nɛ. Miisi-la ma si kenɛ la Tiina Kirisito teenɲ daga ari mi ɲaa u nanɲɔɔ nɛ a tima pupu.

³ Di niaa nɲi bul mi teenɲ, ɲla nɛ mi yie bul a laa mi titia:

⁴ U bi wonɲbiinɲ kenɛ la sɲi bul Wia wiaa a pipima, di ma ma pila kudiilee ari liinɲ la nyunyua, koo?

⁵ U bi wonɲbiinɲ kenɛ di la ma jaa haalaa, di ba to la hariɲ a mumu lere-la la sɲi bul Wia wiaa, koo? Wia nanɲɔɔba dɔɲsunɲ ari la Tiina Yesu ɲaanaa ari Piita ba sɲi yire Kiifas yie ɲaa ɲii nɛ.

⁶ Koo la di Banabas dunɲunɲa nɛ maga di la bul Wia wiaa aɲ pɛ tima pɛ la titia lɛɛ?

⁷ Laali-yuori bɛɛ nɛ yie chiche u titia kiaa u tinɲinɲaa lɛ? Paari bɛɛ nɛ bi u titia бага kiaa ka dii? Na-daari bɛɛ nɛ bi u titia na-yilinɲ ka chage?

⁸ Ma biina mi kenɲ wialinɲ dunia niaa sɲi ɲaa tapulii-na kala nɛ la kaa mimagisɛɛ? Wialinɲ Moosis si ɲmunɲsa bil di niaa tuto, ba bi ɲii titia bula ba lɛɛ?

⁹ Wialinɲ Moosis si ɲmunɲsa bil tuɔɲ, ba bula ari “Ba bi munɲ-nɔnnu chanɲkanɲɲaa ka chagise.” Wia sipaanɲ tuo munɲ-nɔnnu-la lɛ.

¹⁰ Wia si bul wiinɲ deenɲ, la wiaa nɛ u bubul ɲii. La nialinɲ sɲi bul Wia wiaa nɛ ba ɲmunɲse wiinɲ deenɲ pa. Paaraa ari nialinɲ sɲi kunɲ бага kiaa kala yie yiyiele ari ba kenɲ torunɲ nɛ kialinɲ lɛ.

¹¹ Nii titia ne Wia wialin la si bula pima nage ku-doho ne la duu ma teenj. Nii-na di ma nii pela le ari dunia kiaa, ma si biina ari maa nja kikieli ne.

¹² Di ma nii pi niaa donsun kiaa deenba, u bi maga di ma faasa pila a kiiba? Ama la ha bi kunj laa ma teenj, di la si wii-kala nja kere Wia wu-zomɔ-la si tige Kirisito wonjin le.

¹³ Nuu-kala dii u tinjinjaa lerin ne. Ma jima nii-la sii tinj Wia-dia le ka dii Wia-dia le ne, ka nialin ma si kpu pusun pipi Wia ma yie didii namia-la ne.

¹⁴ Nii titia ne la Tiina bul di nialin sii bul Wia wu-zomɔ-la, di ba ma to dime a ma didii ba kudiilee.

¹⁵ Ama mi ha bi wonjin deen to a chiche mi ku-chεεεε. Mi saa bi tenin deen nmunsa pima, di mi laa kiaa ma teenj. Mi bi jan sei di nuu-kala jon kunj pimi, di mi si wuo bigisi mi titia le wonjin-la mi sii to le. Mi si jan suu ne kpia nuu-kala si jan nja nii mi le.

¹⁶ Mi bi wonjin kene di mi bigisi mi titia le a tinj mi sii bul Wia wu-zomɔ-la wiaa. Ba tinjmi ne di mi bulba. U saa fa jan lore pimi di mi ne bi Wia wu-zomɔ-la bula.

¹⁷ Di mi ne fa bul Wia wu-zomɔ-la mi titia tuɔɔrun le, nii ne mi fa jan chiche di mi laa time. Ama tinjimii deen mi sii tinj, mi titia tuɔɔrun le dee mi titin, ama Wia ne si mi tinj.

¹⁸ Nii wiaa saa, beε kunj time ne ba jan jonj tinjmi? Mi bi kunj-kala ka che. Mi tinjin ne di mi bul Wia wu-zomɔ-la a pima, a si kunj-kala laa nuu-kala teenj. Mi bi jan laa ku-la si maga di

mi na a tiŋ mi sí bul Wia wu-zɔmɔ-la wiaa.

¹⁹ Mi ne tii mi titia, mi tuo nuu-kala yoŋ. Ama mi keŋ mi titia ŋaa nuu-kala yoŋ ne di mi na niaa yuge di ba ku to Wia.

²⁰ Di mi ne mu Juu tiŋŋaa teen, mi yie keŋ mi titia a nage ari mi ŋaa Juu tiina ne, di mi wuo bul Wia wiaa piba, di ba wuo ku to Wia. Di mi ne mu nialin sí to wialin Moosis si ŋmuŋsa bil di niaa tuto teen, mi yie keŋ mi titia a nage ba tuon donɔ ne, ama mi bi ba wonbii-la-na ka to. Mi yie ŋaa ŋii di mi wuo na di ba donsun ku tuto Wia ne.

²¹ Nii titia ne, di la di nialin si bi Juu tiŋŋaa ŋaa ne honɔ, mi yie keŋ mi titia birime ba donɔ ne, di mi wuo na di donsun ku tuto Wia. Wiin deen bi naga ari mi bi wialin Wia si bula di la to ka to. Ama mi sene tuto wialin Kirisito si bula ne.

²² Di mi ne mu nialin si bi waa Wia wiaa le teen, mi yie keŋ mi titia a nage ba donɔ ne, di mi wuo leŋ di ba ku to Wia. Mi yie keŋ mi titia birime a nage nuu-kala ne di mi wuo laa donsun ta, di mi ne wuolo.

²³ Wiaa deenba kala mi sí ŋaa, mii ŋaaba a tiŋ Wia wu-zɔmɔ-la wiaa ne. Mi ŋaa ŋii di mi ma wuo na ku-zɔmɔ-la nialin si laa Wia wu-zɔmɔ-la dii si jan na Wia teen ne.

²⁴ Ma kala jima ari di ba ní fá, fifaara-la kala yie fá ne. Ama ba tuon ni-bala ne yie dii. Nii wiaa, má faasa fá a wuo dii a laa kiasa.

²⁵ Fifaari-na kala ba sí dagu yie wuo keŋ u titia wii-na kala le ne duu wuo fá a dii. Ama u si yie fá a dii ku-la, u bi dieni aŋ ka u chei. Ama

la-na yie fá a dii ku-la si bi chei nɛ. U jaŋ hɛ dime deen deen.

²⁶ Nii nɛ tii mii fá tegi tegi a mumu diderin nii. Bira nii nɛ tii mi nage choria nmunmooro nii. Mi bi mi nisin viise tita pei.

²⁷ Mi keŋ mi titia kala a ŋaa mi yaraa diri nɛ ari nmobun ɛ. Mi ŋaa nii di mi wuo keŋ mi titia hɛ doŋo ɛ nɛ. Di nii dee, di mi nɛ bul Wia wu-zomɔ-la a dɛɛ, ba jaŋ bula pimi ari mi bi toru kɛɛ Wia kuorii-la tuon.

10

Má sí vuiaa kpaaru

¹ Mi naanbiirin, mii che di ma liise mu yi wii-la si ŋaa la naabalimaba fa sí to Moosis harin ɛ. Wia len duonbilingbaanin nɛ ku kiesɛ to ba kala ɛ, a beŋ ba nyun worun ba kala kieli mugi-bal-la ba sí yire Mugi-fiaŋ.

² Duonbilingbaan-la si kiesɛ toba ɛ nii len ba wuo kieli muga-la. U nii nage ari ba kala fa fo Wii-chuoɛ liin nɛ a ŋaa Moosis haritooro.

³ Ba kala ma dii kudiile-la Wia si jonɔ lo a piba.

⁴ Ba kala ma nɛ nyua lii-la si lii Wia teen. Lii-la Wia si piba di ba nyua lii bun ɛ nɛ. Kirisito titia nɛ saa ŋaa Bun-la, ka u to ba harin.

⁵ Ari nii kala, Wia tuon fa bi ba jesin nyun toro, nii wiaa nɛ tii Wia kpuba giri-bine tuon.

⁶ Wiaa deenba kala ŋaa wu-magilaa nɛ. Baa dagela di la sí wu-bonɔɔ cho ari niaa deenba fa si choba nii nɛ.

⁷ Ma sí vuiaa kpaaru ari la naabalimaba tuon niaa donsun fa sí kpaaru nii. Wia tenin tuon ba si, “Nialin hono di ba dii kudiilee, an sii gua a naa wu-liilin.”

⁸ Bira u bi maga di la naa wu-liilin, ari la naabalimaba tuon niaa donsun fa sí naa nii. Nii wiaa ne tii Wia len ba niaa bui mara ari batori sii suu che-bala.

⁹ Ba tuon donsun ma fa magise la Tiina Wia ne. Nii ne u len dinnaa dinba a kpu. U bi maga di la ma magisu.

¹⁰ Ba tuon donsun ma fa gugurime wiaa Wia teen. Nii ne u len u tinbara ku kpuba.

¹¹ Wia naa wiaa deenba kala ba le duu chagileba ne. Ama ba saa nmunse wiaa deenba bil ne a pila di ba didagela wiaa ne. La he bua-la le dunia si kpage diderin ne.

¹² Nii wiaa nuu-kala sí biina ari u chin worun ne wialin u si laa dii le. U maga duu fiele u siaa ne, di nii dee u jan tel.

¹³ Di Sitaani ne ku magise nuu, u maga duu jin ari nii titia ne Sitaani yie mimagise nuhuobiinee kala. Ama Wia ken wutitii ne. U bi jan sei di Sitaani magisema a kieli nii ma si jan wuo naa, a chin wialin ma si laa dii le. Bua-la Sitaani sí magisema maa, Wia jan pima dolun di ma wuo nyalime. U jan dagema wonbii-la ma si jan to a lii wii-la le.

¹⁴ Nii wiaa, mi nanon-choolie, má liise ma titia vuiaa kpaarin le.

¹⁵ Mi jima di ma ken wu-jimin ne, nii ne tii mi bul wiin deen pipima. Má biine wiin deen worun.

16 Di la ní dii kudiile-la Kirisito si si di la dii a liliisi u wiaa, la yie sul Wia nε, aη ka la joη nyunyuala-la a nyua u tuoη kiaa. La si ηaa ηii yie dage ari a tiη Kirisito chaliη wiaa la ηaa kubala nε. Di la nε dii boroboro-la maa, u ηii daga ari a tiη Kirisito yaraa wiaa la kala ηaa kubala nε.

17 Boroboro bala nε la yie didii. Nii wiaa la kala ηaa kubala nε, bεε wiaa la kala keη boroboro bala nε a kaa kpaα dōηo.

18 Má biine mu yi Iziral tiηηaa ε, ba nialiη fa si yie kpu pusunη a nyige a pipi Wia. Di ba nε kpu puna-na kala, ba ma yie chanη ba torunη nε. Nii daga ari ba di Wia kala ηaa kubala nε a tiη ba kala si dii puna-la ba si kpu pi Wia.

19 Wiinη deenη mi si bula, u bubuoη nε bεε? Ma biina mi si di vuiaa ari vuiaa kudiilee ηaa kiaa nεε?

20 Ai, wii-la mi si bula nε ηla: Di vui-kpaaraa nε kpaare vuiη, kuη-na kala ba si kpuα, ba yie kpu pi jiηsiη nε. Wia dee ba kpu pa. Mi saa bi che di ma di jiηsiη ku ηaa kubala.

21 Ma di Wia bi janη wuo pε nyunyuala, aη ka ma di jiηsiη ma pε nyunyuala. Ma bira bi janη wuo didii kiaa Wia teenη aη bira mu didii jiηsiη ma teenη.

22 Koo laa che di la ηaa di Wia baaniη sii nεε? Koo la biina la nε dolie kii Wia?

23 Mi janη wuo ηaa wii-kala, ama ba kala bi janη wuo pemi ε. Ba kala bi janη wuo ηaa di mi waa Wia wiaa ε.

24 Nuu-kala bi maga duu ηaa u tuotōre wiaa, ama u maga duu ηiηaa u dōηo tiina tuotōre wiaa nε.

25 Ma jaŋ wuo dii namia-na kala ba sí yallu yobɔ ɛ. Ma sí leŋe di ma tuɔbiinaa walimema a mu tige namia-la ɛ, ari ma jaŋ wuo dii koo ma bi jaŋ wuo dii.

26 Wia teniŋ wiaa tuɔŋ ba si, “Dunia ari kuŋ-kala si he u tuɔŋ, la Tiina Wia ne tiiba.”

27 Di nii-la si bi Wia ka chuɔɛ ne yiriŋ di ŋ ku dii kiaa, di ŋ ne cho di ŋ mua, mu a dii, ama sí leŋe di ŋ tuɔbiinaa walimiŋ a mu tige kudiile-la ɛ, ari u maga di ŋ dii koo u bi maga di ŋ dii.

28 Ama di nuu ne bula piŋ ari kialiŋ ŋ sí dii ŋaa vuiŋ kiaa ne, u naga ari nii-la si bula piŋ tuɔbiinaa ka walimu ne a mu tige kudiile-la ɛ. Nii wiaa sí dii.

29 Sí ŋ tuɔbiinaa ɛ to a dii, to nii-la si bula piŋ tuɔbiinaa ɛ a sí dii. Di mi ne jima ari mi keŋ woŋbiiŋ di mi ŋaa wii, beɛ ne saa tii nuu dɔŋ tuɔbiinaa jaŋ wuo pɔ di mi sí wii-la ŋaa?

30 Di mi ne lɔlle Wia aŋ-na dii kudiil-na kala, ɛɛ ne saa nuu dɔŋ jaŋ wuo bul ari mi cheye ne a tiŋ kudiile-la mi si die wiaa?

31 Nii wiaa kuŋ-na kala ma sí dii ari kuŋ-na kala ma sí nyua, wii-na kala ma sí ŋaa, má ŋaa ba kala di Wia yiriŋ yire.

32 Wii-na kala ma sí ŋaa ɛ, má pɔ ma titia ɛ. Ma sí leŋe di Juu tiŋŋaa koo nialiŋ si bi Juu tiŋŋaa ŋaa via Wia woŋbiiŋ. Ma sí leŋe di nialiŋ ma si laa Yesu wiaa dii aa hilimi, di ba dɔŋɔ ma tel.

33 Má ŋiŋaa ŋii mi sí ŋaa. Wii-na kala mi sí ŋaa, mi yie chiche di mi pe nuu ɛ ne. Mi bi che di mi ŋaa wiaa a pe mi titia ɛ. Ama mii che di

mi pe ni-dan ɛ ne, di Wia wuo laaba ta.

11

Nii si maga di haalaa chuɔɛ Wia

¹ Má chesimi ari mi síi chesi Kirisito nii.

² Ma ɲaa kukeri ne ma si liisi mi wiaa wii-kala ɛ a tuto wialin mi si dagema.

³ Ama mii che di ma jin ari Kirisito ne ɲaa baal-na kala sipaa-laara, ka baala ma ne ɲaa haala sipaa-laara, ka Wia ma ne laa Kirisito sipaan.

⁴ Nii wiaa di baal níi chuɔɛ Wia, koo duu níi bul Wia wiaa niaa tuɔɲ, duu ne jon kun to u nyun, uu hiise Kirisito ne.

⁵ Di haal ma kala níi chuɔɛ Wia koo duu níi bul Wia wiaa, an bi kun jono to u nyun, uu hiise u bala ne. Di haal ne bi kun jono to u nyun, u naga ari u fun u nyun ne.

⁶ Di haal ne bi che duu jon kua to u nyun, u maga di u fun u nyun ne. U si ɲaa hiisi wii nii di haala ne fun u nyun koo duu ke u nyun nii, u maga di haala jon kun ne a to u nyun.

⁷ Baala-na bi maga duu jon kun a chu to u nyun, bee wiaa nii Wia si naga, nii titia ne u ɲaa baala. Baala tula ma lii Wia teen ne, ka haala ma tula lii baala teen,

⁸ bee wiaa haala ɛ dee Wia to a ɲaa baala, ama u to baala ɛ ne a ɲaa haala.

⁹ Bira, Wia bi baala ɲaa a tin haala wiaa, ama u ɲaa haala ne a tin baala wiaa.

¹⁰ A tin Wia tinɲaaraa wiaa haala maga duu jon kun ne a voo to u nyun.

11 Nialin̄ si laa Kirisito wiaa dii le, baala bi u titia tii, haala ma bi u titia tii, ba kala tii dɔŋɔ.

12 Wia si to baala le a ŋaa haala ŋii, ŋii titia ne haala ma lulul baala. Wia ne ŋaa ba kala.

13 Má titia biine wiin̄ deen̄ woruŋ, a na di haal níi chuɔle Wia lee-la nialin̄ si laa Yesu wiaa dii síi hilimu aŋ bi kuŋ joŋo to u nyuŋ, u zɔmɔ neɛ?

14 Wia si ŋaa baala, u daga ari baala ari nyu-puŋ-duduosuŋ keŋ hiisin̄ ne,

15 ama haala-na tuon̄ jaŋ wuo tore a tin̄ u nyu-puŋ-duduosu-la. Wia joŋ nyu-puŋ-duduosuŋ pi haala di u kaa to u nyuŋ ne.

16 Di nuu ne saa che duu keŋ wiin̄ deen̄ kaa lere, mi jaŋ bul ari wii-la ne la tuto. Wii dɔŋ kala tuo. Nialin̄ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi ma ka to ŋii ne.

*Ŋii si maga di la dii kialin̄ a liliisi Yesu wiaa
Mat. 26.26-29; Maak 14.22-25; Luuk 22.14-20*

17 Mii che di mi dagema wiaa ban̄mene ne. Di ma ne hilime di ma chuɔle Wia, ma yie bi dɔŋɔ le pe. Ma yie chichei dɔŋɔ ne. Ma ha bi woruŋ ŋaa.

18 Wii-la mi síi che di mi bul ne ŋla: Mi nia ari di ma ne ku hilimi di ma chuɔle Wia, ma bi nii-bala ka keŋ. Mi saa laa dii a nage wutitii mua he wiin̄ deen̄ mi si nia le.

19 U paala maga di ma pore dɔŋɔ le ne, di ba to ŋii le a na nialin̄ si ŋaa ni-titiiba.

20 Di ma ne ku hilimi, di ma dii kudiile-la la Tiina Kirisito si si di la didii a liliisi u wiaa, u dee ma didii ŋii.

21 Di ma ní dii, nuu-kala yie didii u kudiilee ne. Dõnsun ken losun, ka dõnsun ma bugi.

22 Bεε ba! Ma bi diisin kenε ma si jan wuo hõn dime a dii kudiilee an pε nyunyua? Koo maa che di ma mõn nialin si laa Yesu wiaa dii aa hilimi, an len di nialin si bi kun kenε ba tuõn dii hiisin nεε? Bεε ne maa che di mi bula pima a tige wiin deen le? Mi bibesema lεε? Ai, mi bi jan besema le.

23 La Tiina Kirisito teen ne mi laa wialin mi si dagema. Titan-la ba si jon la Tiina Yesu yalle ne, u jon boroboro

24 a lolle Wia, an kaa chõge an bul, “Mi yaraa ne ñla mi chõgo pima, má laa dii. Má ma chõge boroboro a didii, a liliisi mi wiaa.”

25 Nii ne ba si dii boroboro-la dεε, u bira jon nyunyuala ari si-huõn an bul, “Nyunyuala deen ne Wia jõõ a tita ñii-falii-la ma teen. Mi jan suu di mi chalin jaase. Bua-na kala le di ma ní nyuau, má nyua a liliisi mi wiaa.”

26 Ka di la Tiina-na kõ, má dii boroboro deen an nyunyua nyunyuala tuõn. Di ma ní ñaa ñii, ma yie didii danxia ne ari la Tiina Kirisito suu ma wiaa ne.

27 Nii ne tii di nuu-kala ne dii boroboro deen, koo duu ne nyua nyunyuala-la tuõn, a bi ñii ñaa di la Tiina yirin yire, uu tuuse la Tiina jõõõõ ne ñii. U tiina ñaa chei ne. U bi la Tiina yaraa ari u chal-la jõõõ ari ba ñaa siifian kiaa.

28 Nii wiaa nuu-kala maga duu laa sipaan a ben u titia le worun an-na dii boroboro-la, a nyua nyunyuala-la tuõn maa.

²⁹ Di nuu ne bi u titia le bene woruŋ ari boroboro-la u sii dii ŋaa Kirisito yaraa ne, si-huo-la ma ŋaa u chaliŋ, u keŋ u titia baŋŋaa he ŋmeniŋ ne nii.

³⁰ Ma doŋsuŋ he dime a bi ba titia le bene aŋ-na didii boroboro-la, aŋ pe nyua nyunyuala-la tuoŋ. Nii ne tii ma doŋsuŋ wiwiile nii, ka doŋsuŋ ma pugime, ka doŋsuŋ ma suu.

³¹ Di la ne laa sipaaŋ beŋ la titia le, la bi jaŋ keŋ la titia baŋŋaa kaa he ŋmeniŋ le Wia teenŋ.

³² Ama di Wia ne na di la cheye, u yie doŋgisela ne. U yie ŋaa nii duu sila joŋo pe dunia niaa le a dii la sariya, a joŋ cheeriŋ pila.

³³ Nii wiaa mi naaŋbiiriŋ, di ma ne hilime di ma dii kudiile-la la Tiina si si la didii a liliisi u wiaa, ma gberɛ doŋo.

³⁴ Di losuŋ ne keŋ ma doŋo, u maga duu dii kiaa u dia le ne aŋ-na ko. Di ma ne ŋaa nii aŋ hilimi, Wia bi jaŋ joŋ cheeriŋ pima. Wu-kaana-la-na, di mi ne ko, mi jaŋ dagema ba woŋbiinŋ.

12

Kialiŋ Wia Diŋ-zoŋ-la si joŋo dii zile la le

¹ Lele, ma leŋ di la bul kialiiŋ Wia Diŋ-zoŋ-la si joŋo dii zile la le wiaa. Mi naaŋbiiriŋ, mii che di ma jin kiaa deŋba ne.

² Ma jima bua-la le ma fa si bi Wia ka chuole, ma faa to Sitaani hariŋ ne, a faa kpaare vuiaa maa. Vuiaa deŋba fa bi wiaa wuo bubul. Ba leŋe ma yeŋi ne.

³ Mii che di ma jin ari di nuu ne keŋ Wia Diŋ-zoŋ-la, u bi jaŋ wuo kaliba he Yesu le. Nuuna kala bi jaŋ wuo bul di Yesu ne ŋaa la Tiina, see di Wia Diŋ-zoŋ-la heu le.

⁴ Wia Diŋ-zoŋ-la si joŋ kialin dii zile la le, ba yuga ne, ama ba kala lii u dunɗunɗa teen ne.

⁵ Wonbiee yuga ne la si jaŋ wuo to a tima pipi Wia, ama Wii-bala ne la tima pipa.

⁶ Kialin Wia Diŋ-zoŋ-la si joŋo dii zile la le yie tin tin-yiriba ne u niaa le, ama Wia ne toba le a titin tintimia-la kala.

⁷ Nuukala keŋ u wii ne Wia Diŋ-zoŋ-la si joŋo dii zile u le, duu kaa pipe u naanbiirin le.

⁸ Wia Diŋ-zoŋ-la yie joŋ wu-jimin a pi nuu u wuo bubul Wia wiaa pipi niaa. U yie joŋ wii pi nuu doŋ u wuo jin Wia wiaa bubuɗoŋ a wuo didageba woruŋ.

⁹ Wia Diŋ-zoŋ-la yie ŋaa nuu doŋ ma keŋ yarida, ka doŋo ma keŋ doluŋ a ma wuo vivaare niaa,

¹⁰ ka doŋo ma keŋ doluŋ a kaa ŋaa wu-kpuŋkperisin, ka doŋo ma keŋ doluŋ a wuo bubul Wia wiaa, ka doŋo ma bira keŋ wu-jimin u yie jin diŋsi-la si lii Wia teen ari diŋsi-la si bi u teen lia pege. Wia Diŋ-zoŋ-la yie pi nuu doŋ ma doluŋ u wuo bubul wiaa, yikori-la Wia Diŋ-zoŋ-la si pe niaa le ba bubul, ka u pi doŋo ma wu-jimin u wuo dage wialin ba si bula bubuɗoŋ.

¹¹ Tin tin-yiri deenba kala lii Wia Diŋ-zoŋ-la teen ne. U titia tuɗɗoruŋ le ne u to a joŋ ku-yiri-yiri deenba a pi nuu-kala ari ŋii Wia si cho.

12 Nuhuobiine yaraa ηaa kubala ne, ama u nanɗaasiŋ yuga ne. La yaraa nanɗaasiŋ si yuga ηii, ba kala pe dɔŋɔ le ne a ηaa yari-bala. Nii titia ne Kirisito ma nage.

13 La nialiŋ si laa Yesu wiaa dii, la nage ηla ne. La yuga ne, ama la ηaa kubala ne. Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ le ne ba fola Wii-chuɔle liiŋ, nialiŋ si ηaa Juu tiŋŋaa ari nialiŋ si bi Juu tiŋŋaa ηaa, nialiŋ si ηaa yosu ari nialiŋ si tii ba titia. Wia leŋe la laa u Diŋ-zɔŋ-la a he la tuɔŋ ne.

14 Nuhuobiine bi nanɗaa-bala keŋe, u nanɗaasiŋ yuga ne.

15 Di nuhuobiine naaŋ ne bula ari u si bi nisiŋ ηaa, ηii wiaa u bi nuhuobiine nanɗaan ηaa, u si bul wii-la bi jaŋ leŋ di u sí nuhuobiine seme dɔŋ ηaa.

16 Di nuhuobiine digiliŋ ma ne si u bi siŋ ηaa, ηii wiaa u bi nuhuobiine yaraa seme dɔŋɔ ηaa, u ηii bi jaŋ leŋ di u sí nuhuobiine seme dɔŋ ηaa.

17 Di nuhuobiine yaraa kala ne fa ηaa siaa, ee ne nuhuobiine fa jaŋ ηaa a ninii wiaa? Di nuhuobiine yaraa kala ma ne fa ηaa digilaa, ee ne u fa jaŋ ηaa a ninii suɔraa?

18 U si nage ηii, Wia ηaa nuhuobiine nanɗaan kala, kuŋ-kala ari u tiŋtimii, ari ηii u si cho ne.

19 Di nuhuobiine fa keŋ nanɗaa-bala, nii ne u yara-la fa jaŋ he?

20 U si nage ηii, nuhuobiine nanɗaasiŋ yuga ne a mere dɔŋɔ le a ηaa yari-bala.

21 Nii wiaa siaa bi jaŋ wuo bula pi nisiŋ ari u buu che, ηii titia ne nyuŋ ma bi jaŋ wuo bula pi naasiŋ ari u biba ka che.

22 Di la ne bene, la jaŋ na ari nuhuobiine bi jaŋ keŋ doluŋ di u naŋdaasi-la si paala bi siifiaŋ kiaa ŋaa ne tuo u le.

23 La biina ari la naŋdaasi-la doŋsuŋ bi siifiaŋ kiaa ŋaa, ama ba nyuŋ ne la yie biben woruŋ. La bi naŋdaasi-la niaa sí na nyuŋ ka beŋ woruŋ.

24 Wia ne joŋ nuhuobiine naŋdaasi-la kala a mere doŋo le, a ŋaa u biben u naŋdaasi-la si bi siifiaŋ kiaa ŋaa nyuŋ woruŋ.

25 Wia ŋaa ŋii di nuhuobiine yaraa ŋaa kubala ne a kala tima pipe doŋo le.

26 Di nuhuobiine seme doŋo ní wii, u yaraa kala ní wii ŋii, di ba ne bira beŋe nuhuobiine seme doŋo le, u naŋdaasi-la kala le ne ba beŋe ŋii.

27 Ma kala si laa Yesu wiaa dii, ma ŋaa Yesu yaraa ne, ma kuŋ-kala ne pe doŋo le a ŋaa yaraa kubala.

28 Ŋii ne tii nialin si laa Yesu wiaa dii aa hilimi tuoŋ, Wia joŋ ma kala he leree ne, nialin si laa sipaan ne Wia naŋzooba, nialin sí tigeba le ne ŋaa nialin sí bul wiaa, Wia Diŋ-zoŋ-la doluŋ le, nialin sí to ne ŋaa nialin sí dage Wia wiaa, ari nialin ma sí ŋaa wu-magilaa ari nialin ma Wia Diŋ-zoŋ-la si joŋ doluŋ pa ba vivaare niaa, ari nialin sí pe niaa le, ari nialin sí beŋ niaa, ari nialin sí bul wiaa yiikori-la Wia Diŋ-zoŋ-la si peba le ba bubul.

29 Wia niaa kala bi Wia naŋzooba ŋaa, ba kala tuo nialin sí bul wiaa, Wia Diŋ-zoŋ-la doluŋ le, koo nialin sí dage Wia wiaa. Ba kala

dee bi doluŋ keŋe di ba ŋiŋaa wu-magilaa.

³⁰ Ba kala dee bi doluŋ keŋe di ba vivaare niaa. Ba kala dee bi yie bubul wiaa yiikori-yiriba-la, Wia Diŋ-zoŋ-la si pe niaa le ba bubul le. Ba kala dee bi wialin Wia Diŋ-zoŋ-la si bula bubuon ka dage.

³¹ Nii wiaa, má joŋ ma nyuŋ kala he siifian kialin Wia Diŋ-zoŋ-la si joŋo dii zile ma le. Mi jaŋ dagema woŋbii-la si kii woŋbiee kala di ma tuto.

13

Chonuŋ ne kii kuŋ-kala

¹ Di mi ne wuo ninii yiikoro-na kala a wuo ninii Wia tinɗaaraa ma wu-buluŋ, aŋ bi niaa cho, u nage binbelimin ne mi ŋmuŋmoo ŋii a ŋiŋaa goŋ pei.

² Di Wia Diŋ-zoŋ-la ne pimi doluŋ di mi wuo bubul Wia wiaa, a wuo jin wu-faali kala bubuon, a keŋ wu-jimin kala, aŋ pe keŋ yarida si jaŋ wuo ŋaa di peelee churo mumu leree doŋsuŋ, aŋ bi niaa cho, u ŋaa wu-peɗ ne.

³ Di mi ne joŋ mi kiaa kala a pi summoo, a joŋ mi titia a pi niaa di ba nyige nyinin di u diimi kpu, aŋ bi niaa cho, u bi nyuuruŋ kala keŋe.

⁴ Di ŋ ne cho niaa, ŋ jaŋ keŋ kenyiri ba teen a keŋ zile maa, ŋ bi jaŋ keŋ yaribierin niaa teen, ŋ bi jaŋ bigisi ŋ titia le ba teen, ŋ bi jaŋ ŋiŋaa siiduon ma ba teen.

⁵ Di ŋ ne cho niaa, ŋ bi ŋ titia ka dage ba teen, ŋ bira bi jaŋ to ŋ titia tuotoruŋ le, ŋ bi jaŋ len di ŋ baanin sisii lima lima, ŋ bira bi jaŋ laa wiaa hihe ŋ tuon.

⁶ Di η ne cho niaa, η tuoη bi jaη tøre di wu-boη ne juuba, ama η tuoη jaη tøre di ba ne na wu-zoη.

⁷ Di η ne cho niaa, u maga di η nyalime wii-kala le ne, a ηaa nuu-kala yarida maa. Di η ne cho niaa, u maga di η keη yielaa ba le, a dii kenyiri wii-kala le.

⁸ Di η ne cho niaa, chonu-la η si keηe, u bi jaη kɔ duu dεε. Dol-la Wia Diη-zoη-la si joηo pila la wuo bubul Wia wiaa, koo la wuo ninii yiikori-yiriba kala aη pε wu-jimiη ma, ba kala jaη lel.

⁹ La wu-jimii-la la si keηe, u bi yuge. Wia wialiη la sii bul, la bi jaη wuo bula dεε. La sii bul wiaa, Wia Diη-zoη-la doluη le ηii, la bi jaη wuo bula dεε, mua mua ne la bubul.

¹⁰ Ama di ku-la si ηaa ku-piliη ne kɔ, ku-la si bi ku-piliη ηaa jaη lel.

¹¹ Mi fa si ηaa haηbie, mi bul haηbii wiaa ne aa biine wiaa ari haηbie, a fa ηiηaa wiaa ari haηbie. Ama mi si ku waa dεε, mi joη haηbii wialiη ta ne.

¹² Lεεε la si he dunia deη le, u naga ari la beη Kirisito, ari niaa si yie beη ba titia beenaηtire le ηii ne. La bi Kirisito chaasa nina woruη, ama maachie la jaη nau woruη. Lεεε mi jimu mua ne, ama maachie mi jaη chaasa jimu woruη, ari Wia si jiηmi ηii.

¹³ ηii-na wii-la dideriη, wiaa batori ne he dime. Ba ne ηla: η si ηaa Wia yarida, a keη yielaa, a cho niaa. Ama wiaa deηba batorimun tuoη ba siifiaη wiin ne, η si cho niaa.

14

Kialin Wia Diŋ-zoŋ-la si joŋo dii zile la le ku-kaanin

¹ Má kuŋ-kala fiɛɛ sii nɛ a chiche ŋii ma si jaŋ wuo ŋaa a cho niaa, a fiɛɛ sii ma a chiche kialin Wia Diŋ-zoŋ-la si joŋo dii zile ma le, a wasanyaŋ ŋii ma si jaŋ wuo ŋaa a bubul wiaa, Wia Diŋ-zoŋ-la doluŋ le.

² Di nuu níi bul wiaa yiikori-la Wia Diŋ-zoŋ-la si pɛ niaa le ba bubul, u tiina bul wiaa a pipi Wia nɛ. U síi bul wialin niaa si bi nii, nuu-kala bi wialin bubuŋ ma wuo jin, ama Wia Diŋ-zoŋ-la si heu le nɛ tii u wuo bubul wu-kpuŋkperisin deenba.

³ Ama nii-la síi bul wiaa, Wia Diŋ-zoŋ-la doluŋ le, u bul wiaa pipi niaa nɛ. U yie pɛ niaa le a leŋ ba yarida yuge nɛ, a leŋ di ba nyuŋ nyaase Wia wiaa le, a leŋ ba tuŋ ma tɔɛ.

⁴ Di nuu níi bul wiaa yiikori-la Wia Diŋ-zoŋ-la si pɛ niaa le ba bubul, u tiina bula pipe u titia le nɛ. Ama nii-la síi bul wiaa, Wia Diŋ-zoŋ-la doluŋ le ka pɛ nialin si laa Yesu wiaa dii a hihilimi le nɛ.

⁵ Nii wiaa mi fa cho di ma kala bubul wiaa yiikoro-la Wia Diŋ-zoŋ-la sí pɛ niaa le ba bubul le nɛ, ama mi fa paala cho di ma wuo bubul wiaa, Wia Diŋ-zoŋ-la doluŋ ma le nɛ. Nii-la síi bul wiaa, Wia Diŋ-zoŋ-la doluŋ le nɛ kii nii-la síi bul wiaa yiikoro-la Wia Diŋ-zoŋ-la si pɛ niaa le ba bubul le. Di nuu nɛ he dime si jaŋ dage wii-la u síi bul bubuŋ a pi nialin kala si laa Yesu wiaa dii aa hilimi le, uu peba le nɛ.

⁶ Mi naanbiirin, di mi ne ko ma teen a bubul wiaa yiikoro-la Wia Din-zon-la si pe niaa le ba bubul le, ee ne mi jan naa a pema le? Mi bi jan wuo pema le, see di mi bul wii-la Wia si jonjo dagemi a pima, koo di mi jin wii a kaa ko dagema Wia dolun le, koo di mi ne bul wiaa, Wia Din-zon-la dolun le, koo di mi jon Wia wii don a dagema u dolun le.

⁷ Di kialin ba si kaa gbigbieli, nmulun ari chen, di ba ne bi worun du he don le, kialin ba digilin ka ken.

⁸ Di ba nii du pam pam tua, di ba ne bi u dunun duo, nuu-kala bi jan wuo jin ari wii ne naa ba yiyire niaa.

⁹ Nii titia ne ma nage. Di ne bul wii-la niaa si bi nii, ee ne ba jan wuo jin wii-la ne si bula bubun? Ne jan ta ninna gon ne.

¹⁰ Yiikorusun yuga ne dunia le, ba kun-kala ma ken u bubun ne.

¹¹ Di nuu nii bul wiaa yiikori-la le mi si bi nii, mi jan nage nuuoru ne u teen, ka nii-la ma sii bul wiaa mi teen ma jan nage nuuoru mi teen.

¹² Nii wiaa, ma si cho di ma ken kialin kala Wia Din-zon-la si jonjo dii zile ma le nii, ma he dolun an pe nialin si laa Yesu wiaa dii aa hilimi le, di ba chin wialin ba si laa dii le kpan kpan.

¹³ Nii wiaa nii-la sii bul wiaa yiikori-la Wia Din-zon-la si pe niaa le ba bubul, u tiina maga duu sul Wia duu wuo len duu wuo didage wialin bubun ma ne.

¹⁴ Di mi nii chuole Wia yiikori-la Wia Din-zon-la si pe niaa le ba bubul le, mi dima ne

yie chuchuołe, ama mi tuobiinaa łe mi bi wii-la mi sii bul bubuon jii.

¹⁵ Nii ne tii mi jaŋ keŋ mi dima ari mi tuobiinaa kala kaa chuchuołe Wia, aŋ keŋ ba kala ma kaa yiyii yiilaa.

¹⁶ Di ma ne ku hilimi, aŋ ka di nuu keŋ yikori-la Wia Diŋ-zon-la si pe niaa łe ba bubul łe a didenne Wia, nialii si hon dia-la łe si bi wii-la ŋ sii bul nia, di ŋ ne chuole dexe, ee ne ba jaŋ ŋaa jii wii-la bubuon a bul di Ami?

¹⁷ U ŋaa wutitii ne, nuu jaŋ wuo denne Wia woruŋ ari yikori-la Wia Diŋ-zon-la si pe niaa łe ba bubul, ama di nuu ne ŋaa nii, u bi nialii si hilimi lee-la wuo pipe.

¹⁸ Mii łolle Wia ari mi si wuo bubul wiaa yikori-la Wia Diŋ-zon-la si pe niaa łe ba bubul a kii nuu-kala,

¹⁹ ama di la ne ku hilimi a chuchuołe Wia, mi jaŋ cho di mi keŋ mi tuobiinaa bul wiaa banmene di niaa jii ba bubuon, a kii mi si jaŋ bul wiaa yuge yikori-la niaa si bi nii łe.

²⁰ Mi naanbiirin, ma si wiaa biinu a nage hanbiisin sii biine nii. Ma wu-ŋaalaa łe, ma nage bii-mulluŋ si bi wu-bonhon jii, ama ma bibiine wiaa a nage kuhiasin sii biine nii.

²¹ Ba ŋmuŋse Wia tenii tuon ari Wia si u jaŋ to nialii sii bul yikori-tania ari nuhuora łe a bul wiaa pi u niaa, ari nii ma kala ba bi jaŋ jegile nii u teen.

²² Nii wiaa, Wia leŋe u Diŋ-zon-la pe niaa łe ba wuo bubul wiaa yikorusuŋ donsuŋ łe, duu wuo ŋaa wu-magil a pi nialii si bi Wia wiaa laa dii teen. Nialii si laa Wia wiaa dii, wiin deen

biba ɛ pɛ. Di nuu ma nɛ bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ ɛ, u bul wiaa pipe nialin si laa Wia wiaa dii ɛ nɛ. U bi nialin si bi Wia wiaa laa dii ɛ ka pɛ.

²³ Nii wiaa, di nialin si laa Yesu wiaa dii nɛ ku hilimi, di ba kuŋ-kala bubul wiaa yiikori-la Wia Diŋ-zɔŋ-la si joŋo pɛu ɛ u bubul, di ni-wogusun koo nialin si bi Wia wiaa laa dii nɛ hɛ ba tuɔŋ, ba jaŋ biine ari ma nyuŋ tuo.

²⁴ Ama di ma kala nɛ bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ ɛ, di nii-la si bi Wia wiaa laa dii koo di ni-wogo nɛ hɛ ma tuɔŋ, u jaŋ sene jin ari u ŋaa haache tiina nɛ. Wialin ma ma si bula jaŋ juu-u ɛ duu na duu cheye nɛ.

²⁵ U tuɔbiinaa kala jaŋ ku lii pulumuŋ Wia sipaan. Nii nɛ u jaŋ tuu kpirimi Wia sipaan a chuolu, a bul ari wutitii, Wia hɛ ma teen nɛ.

Wonbii-la si maga di nialin si laa Yesu wiaa dii to chuɔɛ Wia

²⁶ Wialin mi si bula, ba bubuɔŋ nɛ bɛɛ? Di ma nɛ ku hilimi-na kala, di dɔŋɔ nɛ keŋ yiilin duu yii, di dɔŋɔ ma keŋ wii duu dage niaa, koo nuu nii che duu bul wii-la Wia si joŋo dagu u doluŋ ɛ, dɔŋɔ maa che duu bul wiaa yiikori-la Wia Diŋ-zɔŋ-la sii pɛ niaa ɛ ba bubul ɛ, dɔŋɔ maa che duu dage wii-la ba si bula bubuɔŋ, má ŋaa wiaa deenba kala a pipe dɔŋɔ ɛ.

²⁷ Di niaa dɔŋsun nii che di ba bul wiaa yiikoro-la Wia Diŋ-zɔŋ-la si pɛ niaa ɛ ba bubul ɛ, u maga di ba ŋaa balia koo batori a bul kuŋ kuŋ, ka di nuu ma hɛ dime aa dage wialin ba si bula bubuɔŋ.

28 Ama di nuu ne tuo duu laa wialin bul an dage ba bubuon, u maga di nii-la si bul wialin yiikori-la Wia Din-zon-la si pe niaa le ba bubul le, duu tore ne. Ma leu duu chuole Wia u tuon le, a si u niin suro bubul, a ken u tuon a bul wiaa a pi Wia ari u titia.

29 Di niaa ne he ma tuon aa bul wiaa, Wia Din-zon-la dolun le, ma leu di ba naa balia koo batori a bubul wialin, an ka di ma ku-kaanaa ma ken wialin ba si bula kaa cho naa.

30 Di Wia ne jon wii dage ma tuon dono duu bula pima, ma leu di nuu-kala ken gon, ka duu bul.

31 Ma kun-kala jan wuo bul wiaa, Wia Din-zon-la dolun le, a wuo gunne a pipe dono le maa.

32 Nii-la sii bul wiaa, Wia Din-zon-la dolun le ne maga duu biben kialin Wia Din-zon-la si jon puu.

33 Wia bi cho di ma ninna taawei, ama u cho di ma hon som ne.

Nialin si laa Yesu wiaa dii aa hilimi tuon lee-na kala,

34 u bi maga di haalaa bubul Wia wiaa a pipiba. U maga di ba tore ba niin an tuto baalaa niin ne, ari ba si bul nii Wia tenin tuon.

35 Di wii ma ne he dime a maga di ba jin, u maga di ba piess ba balaba ne dia le. U naa hiisin ne di Wia niaa ne hilime, di haalaa laa wiaa bul a pipiba.

36 Bee ne? Ma ne suomo bul Wia niin wiaa? Koo ma dundu na ba bul Wia wiaa pa?

37 Di nuu ne biina ari Wia Din-zon-la pu

doluŋ duu bul Wia wiaa koo duu keŋ wialin
Wia Diŋ-zoŋ-la si keŋe doluŋ, u maga di u tiina
jin ari wiin deen mi si bul lii Wia teen ne.

³⁸ Di nuu ne bi che duu sei wiin deen a tin u
si bila jin wiaa, la ma bi u tiina jin.

³⁹ Nii wiaa mi naanbiirin, má fiése siin a
chiche di ma wuo bubul wiaa, Wia Diŋ-zoŋ-la
doluŋ le, an sí ma doŋsuŋ tinŋaa kiru di ba sí
wiaa bul yiikoro-la Wia Diŋ-zoŋ-la si pe niaa le
ba bubul.

⁴⁰ U maga di ma ŋaa wii-kala u bua le, duu
ŋaa dee dee ne.

15

Yesu sí sii suuŋ le

¹ Mi naanbiirin, mii che di mi liliisima a mu
tige Wia wu-zomɔ-la mi si bula pima. Ma laaba
dii ne a chin ba nyuŋ le.

² Wia wu-zomɔ-la ne laama tita, di ma ne
kenu woruŋ. Ma sí leŋe duu nage ari wialin ma
si laa dii bi bubuɔŋ kala keŋe.

³ Wialin mi si nia, u ne mi bula pipima. Wii-la
wu-nyuŋ ne ŋla, ari Yesu suu la haacheba wiaa
ne, ari ba si ŋmuŋse nii Wia tenin tuɔŋ.

⁴ U si suu nii, ba joŋu hugi, ka u sii suuŋ le
tapulaa batori cheen, ari ba si ŋmuŋse Wia
tenin tuɔŋ nii.

⁵ Nii ne u laa sipaan keŋ u titia ku dage Piita,
an-na keŋ u titia ku dage u nanzooba-la fii ari
balia.

⁶ U nii hariŋ le bua kubala u keŋ u titia ku
dage u haritooro zɔ-banɔŋ ari danja. Niaa

deenba dõnsun ha he ba miisinj le, ka dõnsun ma suu.

⁷ Njii harinj le u kenj u titia ku dage Jeems, a kenj u titia ku dage u nanjzõba-la kala maa.

⁸ Ba kala harinj le ne u kenj u titia ku dagemi maa. Mi-na paala nage nii-la ba si lula, anj ka u lullun ha bi yie ne.

⁹ Yesu nanjzõba-la kala, mi ne paala njaa ba tuõnj ku-bie. U paala bi maga di ba kenjmi kaa yire Wia nanjzõ, bæe wiaa mi to naasinj dõgise nialinj si laa Yesu wiaa dii aa hilimi ne.

¹⁰ Ama Wia dii zile mi le worunj. U ne leje mi njaa nuu leele, u zile ma bi pei njaa (u nanjzõba-la tuõnj, mi ne njaa ba tuõnj ku-bie), ama mi ne faasa tinj kinjenj, a kii ba kala. Mi titia dolunj le dee mi wuo titinj, ama Wia dol-la u si jõnjõ pimi ne tii.

¹¹ Wii-la si maga ne, Wia wu-zõmõ-la la síi bul. Wu-zõmõ-la ba síi bul ne, mi ma bubul, u ne ma laa dii.

Njii Wia si jan njaa a chise niaa suunj le

¹² Di la ne bul Kirisito wiaa ari u si sii suunj le ne, bæe ne tii ma dõnsun si di nuhuobiinee bi jan suu anj sii suunj le?

¹³ Di niaa ne bi jan suu anj sii suunj le, njii-na Kirisito bi suunj le sie.

¹⁴ Di Kirisito ne bi suunj le sie, wii-la la si bula pima njaa wu-peiba ne, ka ma si laa wialinj dii ma njaa pei ne.

¹⁵ U jan nage ari laa nyia wiaa pipi Wia ne, bæe wiaa la bula ari u chise Kirisito suunj le ne. Di niaa ne bi jan suu anj wuo sii suunj le, njii-na Wia bi Kirisito chisa.

16 Di niaa ne bi jaŋ suu aŋ sii suuŋ le, nii-na Kirisito bi suuŋ le sie.

17 Di Kirisito ne bi suuŋ le sie, nii-na wii-la ma si laa dii ŋaa pei ne, ma ha he ma haacheba le.

18 U nii saa jaŋ dage ari nialin si laa Yesu wiaa dii aŋ suu ma lele ne.

19 Di la yielaa si he Kirisito teen jaŋ dɛre dunia deen le, nii-na dunia niaa maga di ba mumɔŋla ne.

20 Ama wutitii ne, Kirisito sii suuŋ le ne. U ne laa nialin kala si suba sipaan a sii suuŋ le. Ba ma jaŋ to u hariŋ a sii suuŋ le.

21 Ni-bala le ne suuŋ to a keŋ nuu-kala. Nii titia ne ni-bala ma le ne niaa jaŋ to a sii suuŋ le.

22 Adam wiaa ne tii niaa susuu. Nii titia ne a tiŋ Kirisito ma wiaa, niaa jaŋ sii suuŋ le a keŋ miisin.

23 Nialin si jaŋ sii suuŋ le jaŋ tuto dɔŋɔba hariŋ. Kirisito ne jaŋ laa ba sipaan. Di u ne miira kɔ, nialin si laa u wiaa dii, ba ma jaŋ to hariŋ a sii suuŋ le.

24 Nii hariŋ ne dunia diderin jaŋ yi. Kirisito jaŋ yuo dii dunia kuoroo ari ni-balaa ari nialin sii dii doluŋ dunia deen le. U jaŋ jon kuorii-la a he u Nyimma nisin le.

25 Ama u maga di Kirisito dii kuorun, aŋ-na yuo dii u dindɔŋɔɔ kala, a keŋba kaa ku he u naasin bubuŋ.

26 U dindɔŋ-la u si jaŋ to hariŋ yuo dii ne ŋaa suuŋ.

27 Wia tenin tuɔŋ ba bula ari Wia jon kuŋ-kala a he Kirisito nisin le ne. Di ba ne bul Wia tenin tuɔŋ di Wia jon kuŋ-kala a he Kirisito

nisiŋ ɛ nɛ, u bi naga ari la Nyimma Wia ma hɛ u nisiŋ ɛ nɛ.

²⁸ Di Wia nɛ joŋ kuŋ-kala a hɛ Kirisito nisiŋ ɛ, u ɲii hariŋ ɛ, Kirisito ma jaŋ joŋ u titia a hɛ Wia nisiŋ ɛ, nii-la si joŋ kuŋ-kala hɛ u nisiŋ ɛ di Wia keŋ kuŋ-kala doluŋ.

²⁹ Di niaa nɛ suba aŋ bi jaŋ sii suuŋ ɛ, ɲii-na, bɛɛ nɛ tii niaa yie leŋ ba chiŋ ba naaŋbiiri-la si suba nyuuŋ ɛ a ɲaa ba foba Wii-chuoɔɛ liiŋ? Bɛɛ nɛ tii ma yie leŋ ba foba Wii-chuoɔɛ liiŋ?

³⁰ ɲii-na, bɛɛ nɛ tii la nina hɛɛŋ bua-na kala ɛ?

³¹ Bua-na kala ɛ mi ɲaa siri di mi suu nɛ. La kala si keŋ miisiŋ Kirisito Yesu teen ɲii, mi jaŋ wuo bigisi mi titia ɛ a tiŋ ma wiaa.

³² La si mu Efesis, niaa hoso ari baga kiaa si hoso ɲii nɛ, a faa che di ba kpumi. Di mi nɛ fa yuo yuosuŋ deen di mi laa yiriŋ koo kiaa, niaa teen, u bubuɔŋ nɛ bɛɛ? Di nuu nɛ suba, ka u bi jaŋ sii suuŋ ɛ, ɲii-na má leŋ di la to la tuotɔɔɛ wu-ɲaalaa ɛ dunia deen ɛ. Niaa doŋsuŋ bul ɲla nɛ. Ba si, “Má leŋ di la dii kiaa a nyua siniŋ, bɛɛ wiaa maachie la jaŋ suu.”

³³ Ama ma sí ma titia nyisu. Di ɲ nɛ ɲaa ni-zɔŋ aŋ tuto ni-bɔŋɲɔɔ hariŋ, ɲ ma jaŋ ku ɲaa ni-bɔŋ.

³⁴ Má leŋ wu-yaayasiniŋ ari ma haacheba woŋbie-la. Ma doŋsuŋ wu-ɲaalaa naga ari ma bi Wia jiŋ. Ma dii hiisiŋ.

Yari-zɔmɔ-la la si kaa sii suuŋ ɛ

³⁵ Nia dɔŋɔ jaŋ piɛɛ, di ɛɛ nɛ nialin si suba jaŋ wuo ŋaa a sii suun lɛ? Di yari bɛɛba nɛ ba jaŋ kɛŋ?

³⁶ Nii-la si piɛɛ wiin deen ŋaa ni-tɔɔ nɛ. La jima ari di ŋ nɛ jon ku-doho a duu, ba bi jaŋ nyu ku-falin, see ku-la ŋ si jonɔ duu, laa sipaan pua.

³⁷ Di ŋ nɛ jon kuorimiin koo mii-biin a duu, nyuulii-la bi bii-la ŋ si jonɔ duu wuo nage.

³⁸ Di ŋ nɛ duu kuŋ, Wia yie len u nyu a nage ŋii u sii che nɛ. Kuŋ-na kala yie nyu a nage u nagisin nɛ.

³⁹ Kialin kala si hɛ dunia lɛ a kɛŋ miisin, ba namia bi kubala ŋaa. Nuhuobiinee ari pusun ari diibiisin ari cheŋfilee namia bi kubala ŋaa.

⁴⁰ Nialin kala si hɛ Wia-jaŋ ari nialin kala si hɛ tinteen, ba yaraa bi dɔŋɔ naga. Kialin si hɛ wia nyun ari kialin si hɛ tinteen, ba zɔmun bi dɔŋɔ naga.

⁴¹ Wii-pɔsun kɛŋ u pulumun nɛ, chɛnɛ ma kɛŋ u pulumun, ka cheŋwulaa ma kɛŋ ba pulumun. Cheŋwulaa ma tuɔŋ, dɔŋsun ma pulla nɛ a kii dɔŋsun.

⁴² Nii titia nɛ u nage di niaa nɛ sii suun lɛ. Ku-la ba si jonɔ hugi jaŋ pua, ka ku-la si jaŋ sii suun lɛ bi jaŋ kɔ duu pua.

⁴³ Ku-la ba si jaŋ jonɔ hugi lɔrɔ nɛ. Duu nɛ sii suun lɛ, u jaŋ kɛŋ tula. Ku-la ba si jonɔ hugi pugima nɛ, duu nɛ sii suun lɛ, u jaŋ kɛŋ dolun.

⁴⁴ Yara-la ba si jaŋ jonɔ hugi nɛ la kɛŋ dunia lɛ nii. Ama yara-la si jaŋ sii suun lɛ ŋaa yara-la Wia Din-zɔŋ-la si jaŋ jonɔ pila nɛ. Di la nɛ kɛŋ yaraa dunia deen lɛ, u maga di la kɛŋ yaraa

Wia teenj ma ne.

⁴⁵ Wia teniŋ tuoŋ ba ŋmuŋsa, “Nuhuobiin-la Wia si bumo ŋaa yiriŋ ne Adam. Nii ne Wia wiese heu le u keŋ miisiŋ.” Nuhuobiin-la si to hariŋ ko ne ŋaa Kirisito. U nii to u Diŋ-zoŋ-la le a pi niaa miisiŋ.

⁴⁶ U bi naga miisi-la Wia Diŋ-zoŋ-la si joŋo pila ne laa sipaan ko, ama miisi-la la si keŋe dunia deen le ne laa sipaan ko, ka miisi-la Wia Diŋ-zoŋ-la si joŋo pila ma to hariŋ ko.

⁴⁷ Nuhuobiin-la si laa sipaan ko dunia, tiariŋ ne Wia joŋo meu. Nii-la si to hariŋ ko-na lii Wia-jaŋ ne a ko.

⁴⁸ Ba si keŋ tiariŋ ne me Adam nii, nii titia ne nialiŋ kala ma miisiŋ si lii Adam teenj ŋaa tiariŋ ne. Kirisito si lii Wia-jaŋ ku tuu nii, nii titia ne nialiŋ si keŋ miisiŋ u teenj ma keŋ miisi-la si lii Wia-jaŋ.

⁴⁹ La si keŋ nii-la ba si keŋ tiariŋ me nagisiŋ nii, nii titia ne la jaŋ keŋ nii-la si lii Wia-jaŋ ma nagisiŋ.

⁵⁰ Mi naanbiiriŋ, wii-la mi sii che di mi bul ne ŋla: Nialiŋ ba si keŋ tiariŋ me bi jaŋ wuo juu Wia kuorii-la tuoŋ. Ku-la ma sii pua bi jaŋ wuo he dime deen deen a nage ku-la si bi pua.

⁵¹ Má bee na, mi jaŋ bul wu-kpuŋkperisiŋ pima. La kala bi jaŋ suu. Ama bua kubala jaŋ ko di Wia keŋ la yaraa kala birime.

⁵² Wiin deen jaŋ guu ŋaa ne. Di bua-la ne yie, Wia tinɗaara jaŋ ŋmuu u nyile. Di u ne ŋmuu nyile-la, nialiŋ kala si laa Yesu wiaa dii aŋ suu jaŋ sii a wei. Ba bira bi jaŋ suu. La nialiŋ si he

la miisin deen ɛ an bi suba maa, Wia jan kenja birime.

⁵³ Wia jan ken yara-la sii pua kaa birime di ba bira si pua. Nii titia ne la yara-la ma sii suu, u jan kenba kaa birime, di ba si suu.

⁵⁴ Bua kubala jan yi la yaara-la sii pua bira bi jan pua, la yara-la ma sii suu bira bi suu. Di bua-la ne yie, ba si bul wialin Wia tenin tuon jan ku naa wutitii. Ba bula ari,
“La yuo dii suun ne.

⁵⁵ La bira bi jan suu. Suun, n dolun he nii? Suun, nii ne n huon he duu wuo juu niaa ɛ?”

⁵⁶ Suun huon ne naa haache. Haache ma dolun lii wialin Wia si jonjo billa ɛ di la tuto, ka la biba wuo tuto.

⁵⁷ Ama ma len la lolle la Nyimma Wia, nii-la si to la Tiina Yesu Kirisito ɛ a pila dolun la wuo yuo dii suun.

⁵⁸ Nii wiaa mi naanbiirin, ma chin wialin ma si laa dii ɛ kpan kpan, a si begilu. Ma fiase siin a tin la Tiina tintinnaa worun. Ma jima ari Wia tintimii-la ma sii tin bi jan ko duu naa pei.

16

Kialin la si jan jonjo pi la donsun tinnaa si laa Yesu wiaa dii

¹ Lɛɛɛ mii che di mi bul wiaa a mu tige moribie-la ma sii che di ma kiese, di ba kaa mu pi Wia nialin si he Judiya tinteen ɛ. Mi laa sipaan dage nialin si laa Yesu wiaa dii aa hilimi a he Galiisia tinteen ɛ, nii ba si jan naa a kiese moribie-la. Ma ma jan naa nii titia.

² Yɔbɔ-na kala Lahadi chɛɛɲ, moribie-la ma si tima a na, nuu-kala liise mage ɲii ɲ sɪi che di ɲ joɲo bil. Di mi nɛ kɔ, ma bira bi jaɲ kikiɛse moribiee.

³ Di mi nɛ kɔ, mi jaɲ ɲmuɲsɛ teniɲ pi nialiɲ ma si liisa, di ba keɲ moribie-la ma si kiesa pi nialiɲ si laa Yesu wiaa dii a he Jerusalem ɛ, di ba kaa mu piba.

⁴ Di u nɛ maga di mi ma mu, la kala jaɲ to dɔɲɔ mu.

Wialiɲ Pɔɔl sɪi che duu ɲaa

⁵ Mii che di mi ku to Masidoonia tiɲteenɲ nɛ a mu lee. Di mi nɛ ku to lee-la, mi jaɲ ku nama.

⁶ Di mi nɛ kɔ kapoo, mi jaɲ he ma teenɲ a dieni di waariɲ cheɲsiɲ lii. Mi jaɲ he ma leriɲ a mu yi bua-la mi si jaɲ joɲ woɲbiinɲ, di ma wuo tami lee-na kala mi sɪi che di mi mu.

⁷ Mi bi che di mi nama lima lima aɲ kiele mu lee-la mi sɪi mu. Di Wia nɛ sɛye, mi cho di mi dieni nɛ ma teenɲ.

⁸ Ama mi jaɲ hoɲ Efesis ɛ a mu yi gbieli-bal-la ba sɪi yire Peɲtikos chɛɛɲ.

⁹ Wia pimi woɲbii-bal nɛ di mi tiɲ tiɲtiɲ-zɔɲ daha, ka nialiɲ si bi che di mi tiɲ tiɲtiɲɲaa daha yuga nɛ.

¹⁰ Di Timoti nɛ kɔ ma teenɲ, má kɛnu woruɲ, duu sí wii-kala fá. La duu kala níi tiɲ Wia tiɲtimia-la.

¹¹ Ma sí leɲe di nuu-kala bee guunu. Má pɛu ɛ duu veɲ woɲbiinɲ ari yarifielaa, aɲ miira kɔ mi teenɲ. Mii gberu ari la naaɲbiiri-la.

¹² Ma jin la naanɓie ba sɩi yire Apɔlos ne. Mi bula pu woruŋ ari ba di la naanɓiiri-la ku nama. Ama u bi biina ari u jaŋ na wonɓiin ko lɛɛɛ. Di bua-la si maga ne yie, u jaŋ ku nama.

Wu-kaanaa

¹³ Má pɔ, a chin wialin ma si laa dii le kpaŋ kpaŋ. Má keŋ boi-duoŋ a keŋ doluŋ Wia teen.

¹⁴ Wii-kala ma sɩi ŋaa, má ma ŋaa di niaa na ari ma choba ne.

¹⁵ Mi naanɓiirin, ma jin baal kubala ba sɩi yire Sitefinis ne. Ba di u dia niaa ne laa sipaan laa Wia wiaa dii Akaaya tinteen le. Ba pe Wia niaa le ne woruŋ, a joŋ ba titia kala a he ŋii le.

¹⁶ Mii sulma, mi naanɓiirin, di ma tuto ni-yiri deenba niin. Má tuto Wia tintinnu-na kala, ari nialin sɩi pela le la titin ma niin le.

¹⁷ Mi tuon tɔre woruŋ ari Sitefinis ari Fotunaatis ari Akaakis ko mi teen ne. Ba ne laa ma nyuŋ daha.

¹⁸ Ba leŋe mi tuon pin di-bala ne. Ba jaŋ leŋ di ma ma tuon pin di-bala. U maga di ma zizil niaa deenba ne.

¹⁹ Nialin si laa Yesu wiaa dii aa hilimi a he Esia tinteen, ba kala ka chuɔɛma. Baal-la ba sɩi yire Akuila ari u haala Pirisila, ari nialin si laa Yesu wiaa dii aa hilimi ba dia le, baa chuɔɛma woruŋ la Tiina Yesu doluŋ le.

²⁰ Nialin kala si laa Wia wiaa dii a he daha maa chuɔɛma. Má guori doŋɔ aŋ chuɔɛ doŋɔ kinkeŋ kinkeŋ.

²¹ Lɛɛɛ, mi-na Pɔol, mi titia ní ŋmuŋse aa chuɔɛma.

²² Di nuu-kala nε bi la Tiina Kirisito cho, Wia jaŋ kaliba heu ε. Maranata! U bubuon nε, la Tiina Kirisito kɔ!

²³ La Tiina Yesu Kirisito lahɔrimɔ ε Wia jaŋ pεma ε.

²⁴ Yesu Kirisito doluŋ ε, mi cho ma kala nε. Ami.

**Yesu Kiristito Wu-Zɔŋŋɔɔ (Ghana)
Sisaala-Tumulung NT Ghana**

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Sisaala, Tumulung)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Jun 2026 from source
files dated 29 Jan 2022

b3eb8618-120f-5a96-8c1c-1dbc16914330